

vi människor

Nr: 3/78
Årgång 30
pris: 7:—

tema: Kvinnor i andra länder

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUNDS TIDNING

vi människor

Nr 3 1978. Årg. 30

VI MÄNSKOR
Adolf Fredriks Kyrkogata 12,
Box 3120, 103 62 Sthlm
Tel: 08/20 37 56
Månd—fred kl 10—14.
Redaktör
LOUISE WALDEN
Redaktionskommitté
Eva Palmaer, Katja Waldén
Harriet Clayhills, Vivan Nyström,
Bodil Österlund, Gunilla Myrberg
Ansvarig utgivare
VALBORG SVENSSON
Layout Bodil Österlund
Annonser Erik Winnä
Utkommer med 6 nr per år
Prenumeration 40:—/år
Postgiro 5 13 23 - 4
Red. ansvarar ej för insänt,
ej beställt material
Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB
Borås

Omslagsbild
Ann Andrén-Karlström

Fler kvinnobok-lådor

vill Bröd och Rosor i Göteborg verka för. Därför har man sammanställt ett stencilmaterial med adresser på förlag, tidskrifter, skivdistributörer i Norden, Väst-Tyskland, England.

Materialiet kan beställas från:

Bröd och Rosor
Haga Nygata 13
413 01 Göteborg

Ny förbundssekreterare

Solweig Kempe heter SKV:s nya förbundssekreterare. Hon efterträder den 1 september Ina Eriksson, som avgår på grund av hälsoskäl. Solweig, som kommer från trakterna kring Falun, gick in i SKV redan som tonåring i slutet på 50-talet. De senaste 11 åren har hon arbetat med utlandssändningar på radion i DDR.

innehåll i detta nummer

LEDARE	3	"JAG VILL INTE LEVA MITT LIV IGEN". Inger Träff	16
KVINNORNAS DAG I MOCAMBIQUE. Staffan Thulin/Dick Hasselblad	4	8 BARN MED OLIKA FÄDER — MEN UTAN NÅGON FÖRSÖRJARE. Ingela Björck	18
PORTRÄTT AV EN SYSTER. Judit Lukács	6	KVINNORNA I PORTUGAL. Karin Lentz	20
SMITH KAN INTE HEJDA OSS NU. Eva Larsson	8	BEIRUTS KVINNOR. Ulla Rydell	21
SYSTRAR — SLUT UPP KRING SOLIDARITETS-RÖRELSEN MOT APARTHEID. Ann Andrén-Karlström	10	TILLBAKA TILL ORDNINGEN — TILLBAKA TILL FÖRTRYCKET. Inez Svensson	22
BARNEN I BORJ-EL-BARASJNE HAR INGET HEM, INGET LAND. Kersti Jalava	13	RECENSIONER	26
HENNES NAMN VAR NAZAN ÜNALDI. Ingrid Lundgren	14	AKTUELLT	34
		SKV-NYTT	38

i nästa nummer 4/78

skriver vi bl a om miljö och boende

SPRID vi människors MANSNUMMER till männen i ditt liv

Sätt in 12 kr (2 kr i exp. och portoavgift) på p.g. 513 23 - 4 och skriv på talongen "Mansnummer -77, NY"

SOMMARSTÄNGT

Vi människor har sommarstängt från midsommar till 1 augusti. Under tiden 1—17 aug. har vi expeditionstid tisdagar och torsdagar kl. 10—14. SKV har från midsommar fram till 17 aug. expeditionstid måndfred kl. 10—14.

Ha en skön sommar!

Vi människor/SKV

Adressändringar

Vi människor har små personalresurser. Därför kan vi endast ta emot prenumerationer för helt kalenderår.

Adressändringar för vi in 2 gånger per år, i samband med omtryck av vårt prenumerantregister. Skicka in din adressändring före 15 mars eller 15 oktober.

Skicka inte in adressändring om din nya adress gäller endast ett halvår eller mindre.

Vår kommande verksamhet

SKVs kongress ägde rum 22—23 april. Så till vida var den originell att vi ej hann diskutera den kommande verksamheten, fredsarbetet, vår tidning "Vi Män-skor" eller Internationella barnåret 1979, vilket allt stod på dagordningen. Des-to grundligare diskuterades motionerna, verksamhetsberättelsen, de nya stad-garna och handlingsprogrammet. Vi antog en rad uttalanden som återfinns i kontaktbladet. Vi protesterade mot neutronbomben, mot våldet i TV, vi krävde fler jobb åt kvinnor och ungdomar, 6 timmars arbetsdag med bibehållen lön och utan ökad arbetstakt, vi krävde stopp av utvisningarna av politiska fångar från Chile. Till slut begärde vi att 1 procent av Sveriges militärutgifter (i år cirka 14 miljarder) skall anslås till fredsarbete, det skulle göra 140 miljoner kr i år.

Eftersom det var min uppgift på kongressen att tala om den kommande verksamheten och fredsarbetet tänker jag nu säga något om det som jag ej fick möjlighet att framföra på vår kongress.

Vi måste förbättra och förändra våra arbetsmetoder. Det håller inte i längden att en handfull står för jobbet. Ofta är det helt enkelt så att i trötthe-tens tecken gör man saker själv som kanske skulle skötas lika bra eller bättre av andra. Mönstret känns igen från otaliga organisationer. Ett annat problem är att kontakten mellan de nya välkomna lokala organisationerna och förbunds-centralen ej fungerat.

Enligt statistiken skulle de yrkesarbetande kvinnorna ökat med 266 000 under 70-talet, men det är lögn, det är endast 166 000, resten är tjänstlediga, mest beroende på daghemsbrist. I själva verket har heltidsarbetande antalet kvinnor sjunkit med 8 000 under 70-talet.

Tillsammans med Vietnam-Laos-förbundet kommer vi att ge ut ett häfte om kvinnor i Vietnam som lämpar sig för både studiecirklar och privatläsning. Pri-set kommer att bli lågt och vi hoppas den kommer att gå åt till sista exemplar. Vietnams kvinnor arbetar med enorma problem och vårt solidaritetsarbete får inte stoppa.

Våra vänner från PLO berättade vid sitt besök om nöden i de palestinska läg-ren. De berättade också om bristen på sysselsättning och stimulans för barnen. Khadija sa att man ville förhindra att barnen skulle hata Israel eller Israels barn. Man berättade sagor som gick ut på att barnen i Israel var likadana som Palestinas barn. Överhuvudtaget talade våra gäster ideligen om sina vänner i Israel, om de många som står i opposition till Israels nuvarande regim. Just när de lämnade oss invaderade Israel södra Libanon och angrep ett flertal läger. Nöden är nu större än någonsin, det behövs filter, medicin, kläder och livsme-del. Överhuvudtaget allt. Här måste vi göra en blixtingsats.

Hur ska vi intensifiera fredsarbetet? Vi måste sprida kunskaper och vi måste studera det politiska läget, militärutgifterna, vapenexporten. Vietnameserna mördades bl a med svenskt stål. Var tredje kula som riktades mot Sovjet var av svenskt ursprung under det andra världskriget. Vad vet vi egentligen? Bjud in exempelvis Maj Britt Theorin och Maj Wechseltmann och lyssna på dem. — Låt er inte skrämmas av pressens fikonspråk, B3LA, LA, FOU, SSD etc etc. Det är bara avsett att förvilla.

Börja fredsarbetet med att sprida och diskutera Vi Mänskors förra nummer fredsnumret. Det är ett debattnummer, som inte enbart återger SKVs uppfatt-ningar. När trodde vi t ex att krig är männens speciella påfund? Är det inte männen, de unga männen mest, som slaktats genom århundraden? De svenska bondpojkarerna som stupade vid Lützen och Poltava var sannerligen inga krigsanstiftare. Imperialismen, inte männen, kämpar vi emot. E.P.

Kvinnornas dag i Mocambique

Den internationella kvinnodagen den 8 mars fylls världen över av olika aktiviteter och manifestationer. Så även i Mocambique, men där firas ännu en kvinnodag. Den 7 april är den mocambikanska kvinnans dag. Då ordnar kvinnoorganisationen OMM olika evenemang över hela landet. Man firar minnet av Josina Machel, en mycket framträdande kämpe i FRELIMO under befrielsekampen mot den portugisiska kolonialismen. Hon var en av de ansvariga för den kvinnliga delen av FRELIMO och arbetade bl a med att ordna daghem i de områden som FRELIMO behärskade. Josina Machel avled på Dar-es-Salaams sjukhus i Tanzania tidigt på morgonen den 7 april 1971.

Den 7 april i år blev en manifestation för OMM över hela landet. OMM väljer ofta kvinnodagen som startdag för olika kampanjer, ordnar kulturella aktiviteter, fester, dans- och sånguppträdanden etc. I år uppmanade OMM sina lokalavdelningar att på kvinnodagen göra dagsverken på sjukhus, statsjordbruk, fabriker, skolor och i bostadsområden. Och naturligtvis demonstrerades det över hela landet. I huvudstaden Maputo ordnades bl a ett stort möte och en dansgrupp, som deltar i den just nu pågående Nationella Folkdansfestivalen, framträdde.

Demonstration i Beira

I Mocambiques andra stad Beira var hela dagen ett folklustspel. Klockan 8 på morgonen samlades tusentals kvinnor, och en del män också, till demonstration. Många kvinnor bar de tygstycken som OMM hade framställt just till den 7 april. Tyget hade ett mönster med ett cajunösträd, texten 7 april och kvinnoorganisationens förkortning OMM. Det är mycket vackert och blev snabbt populärt. Efterfrågan var långt större än

tillgången. Det vore fel att påstå att demonstrationståget gick genom Beira, det gungade fram under sång och dans. Här ropades inga paroller, man sjöng hela tiden sånger om kvinnans frigörelse, om det mocambikanska folket, om det nya samhället och om befrielsekampen i grannlandet Zimbabwe (Rhodesia). Längs demonstrationsvägen anslöt sig hela tiden fler och fler. Tåget stannade slutligen vid en större rondell som skulle döpas till OMM-platsen. I väntan på att invigningsceremonin skulle börja stämde man upp den ena sången efter den andra, och snart började fler och fler dansa. Det var annat än Sverige!

På en festplats vid havet hade OMM aktiviteter hela dagen. Där hölls tal, sånggrupper sjöng, en elförstärkt orkester spelade modern musik, folk åt och drack. Över öppen eld lagades mat för hundratals människor. Kvinnorna "i köket" hann också med några dansturer då och då. På eftermiddagen öppnades en ny lokal för OMM. Den var ännu sparsamt inredd, men några symaskiner fanns

redan på plats. De första kläderna var också färdigsydda. OMMs satsning på sömmerskekooperativ innebär att de bryter en av många könsbarriärer. Traditionellt är det mannen som syr. Man får alltså börja från början med att lära kvinnorna sy. De som kan visar de andra. Arbetsglädjen lyser, den kommer också till uttryck i fantastiska sånger under arbetets gång. Färdigheterna ger självkänsla, men det är också ett konkret bidrag till produktionen.

Magnifik dansuppvisning

Kvinnodagens final i Beira var en dansuppvisning i en stor teaterlokal. Trummorna hördes på långt håll. Utanför teatern värmdes trummorna över öppna eldar. Det var inga professionella dansgrupper som framträdde utan grupper från olika arbetsplatser, fabriker, skolor, banker och naturligtvis hade OMM egna grupper. Föreställningen utstrålade sammanhållning, entusiasm och glädje — tillsammans kan vi! Även på det kulturella området finns det könsbarriärer att spränga, därför njöt publiken av kvinnorna bakom trummorna. Framåt midnatt, efter föreställningen var det svårt att somna. Synintrycken från dagen, danserna, känslan, sångerna höll sömnen borta. Tankarna kom i rörelse. Kan vi i Sverige egentligen förstå vad det är som händer? Kan vi föreställa oss kvinnoförtrycket under kolonialtiden? Hur var det förr? Vad innebär den 7 april för kvinnan i Mocambique? Vilka jämförelser gör hon?

Staffan Thulin

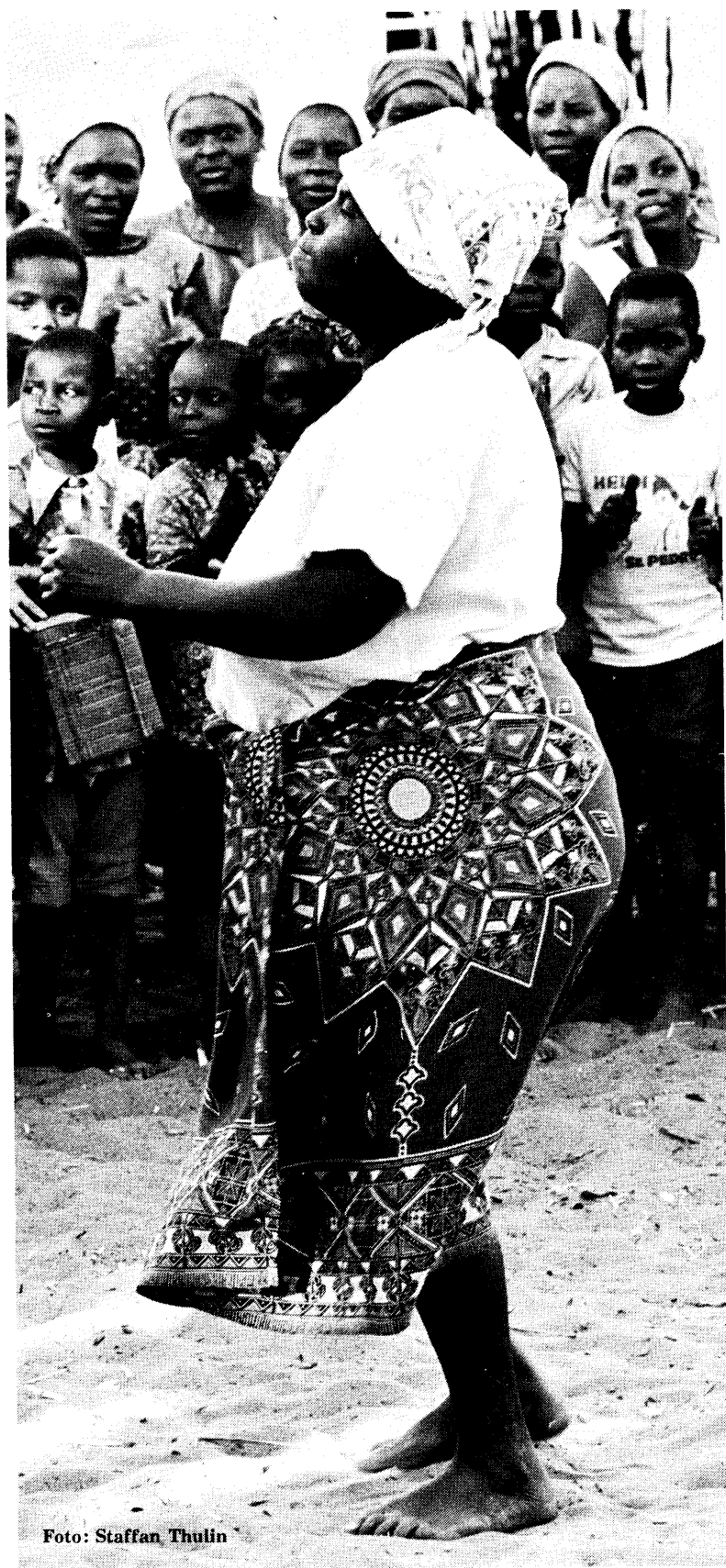

Foto: Staffan Thulin

OMM: Kampen fortsätter

Efter Frelimos 13-åriga befrielsekamp mot kolonialmakten Portugal utropades Folkrepubliken Mocambique den 25 juli 1975. Då började det svåra uppbyggnadsarbetet och kampen mot andra former av förtryck — förtryck inom samhället. En viktig del av detta arbete utförs av den mocambikanska kvinnoorganisationen OMM, som är en del av partiet Frelimo.

OMM bildades 1973 i områden som befriats av Frelimo, och i november 1976 höll OMM sin andra kongress där man dels analyserade arbetet inom organisationen och dels definierade de viktigaste utåtriktade arbetsuppgifterna. Kongressen slog fast att den viktigaste arbetsuppgiften idag är kvinnors integrering i produktionen, då det är på den det nya samhället skall byggas.

OMM satsar på kollektiva byar

En av de viktigaste förändringarna i Mocambique har varit att bilda kollektiva byar (aldeias comunais) på landsbygden där 80 % av befolkningen bor.

Ut till dessa kollektiva byar sänder OMM brigader på 6—8 kvinnor som tillsammans med bykvinnorna diskuterar och försöker lösa de vardagliga problemen, allt ifrån hälsovård till polygami, och försöker få kvinnorna att delta i byns alla uppgifter, även de traditionellt manliga tex att bygga hus.

Tidigare kunde mannen vid en skilsmässa hävda att huset var hans därför att han byggt det, och kvinnan fick lämna det. Men idag när husen också

byggs av kvinnorna har män och kvinnor samma rätt till dem.

Utvecklingen i Mocambiques 10 provinser varierar, men något som man ser som ett fantastiskt resultat är att i en av de kollektiva byarna i Gazaprovinns finns en kvinnlig ordförande, trots att Gazaprovinns var kolonialiserat ända fram till självständighetsdagen för tre år sedan.

Sömmerskekollektiv i städerna

I städerna mötte OMM andra problem; prostitution, alkoholism, arbetslöshet och passivitet. Man förväntade sig att Frelimo skulle ordna allt och ville inte själva delta aktivt i återuppbyggnadsarbetet. Därför är parollen "A Luta Continua" (kampen fortsätter) så central idag. Här startar OMM kvinnokooperativ av olika slag t ex sömmerskekooperativ där kvinnorna också lär sig politik, ekonomi och administration.

I portugisernas övergivna bostadsområden dit mocambikaner flyttade in, uppstod också problem som OMM tagit itu med: rasåtskillnader under kolonialtiden var så totala att man blev tvungen att

förklara för de nyinflyttade vad elräkningar, hyror och centrala vattenledningar var för något. Där startas också kooperativa butiker med OMMs hjälp och bidrag.

Under hela hösten 1977 hölls tusentals möten över hela Mocambique inför valet av Nationalförsamlingen. Kvinnornas deltagande i mötena blev en värdemätare på den politiska erfarenhet de fått från OMM-aktiviteterna och sporrade dem till nya insatser.

De talade för sin sak, kritiserade männens överlägsna attityder, hjälpte till att avslöja f.d. portugisiska agenter som inte får väljas till förtroendeposter m m.

OMM når ut till kvinnorna med dagliga radioprogram och med en kvinnosida i den dagliga tidningen var fjortonde dag och informationen följs upp genom att OMM går ut till bostadskvarteren och diskuterar med kvinnorna där. Lika lön för lika arbete, rätten till två månaders betald ledighet efter förlossning, förberedande av en ny familjelag, m m står högst på OMMs prioriteringslista för den närmaste framtiden. □

Dick Hasselblad

DDR-resor sommaren 1978

Semesterveckor från 380:— svenska kronor med helpension i Thüringer Wald, Harz, på östersjökusten och andra natursköna platser.

Badresor till Binz och Sellin på ön Rügen, Neptun i Warnemünde, familjevänligt lyxhotell.

Paketresor 3, 4 och 7 dagar, Berlin med Potsdam, Dresden, Meissen, Leipzig, Eisenach osv.

Temaresor, Hälsoresor, Veckoslutsresor — rekvirera årets broschyr från din resebyrå eller från

DDR-TURISTBYRÅ

Box 197 — 101 22 Stockholm

Namn

Adr.

vm 3/78

Porträtt av en syster

Går det att mötas i kvinnomenskap när den ena representerar en vit överklass med rasistiska och koloniala traditioner och den andra en tjänande svart underklass? Judith Lukács, med erfarenheter från att vara "biståndshustru" i Botswana, berättar om sin vänskap med Audrey — om de smala stigar där de kunde mötas trots alla olika utgångspunkter men med gemensamma värderingar.

Hon kom — liksom så många andra — och knackade en morgon på vår köksdörr. Ville ha jobb, hade blivit uppsagd för att de inte ville ha hennes lilla dotter i huset när hon arbetade.

Vi hörde oss för hos den andra svenska familjen. Vad var det med Audrey som gjorde att de inte ville ha henne? Hon gör inte som jag vill, sa den svenska frun. Hon har så mycket egna idéer i skallen.

Två dagar senare började Audrey hos oss. Vi lånade en bil med öppet flak och körde över hennes få saker till vårt hus. I början var jag rädd för Audrey, visste inte riktigt hur jag skulle behandla henne. Hade aldrig haft någon anställd hos mig, var van att klara mig själv, och visste knappt vilka krav jag skulle ställa på henne. Samtidigt insåg jag att jag utan henne skulle bli hemmafru på heltid, utan någon som helst möjlighet att komma ut och arbeta.

Så småningom och försiktigt började vi nå fram till varandra. Jag ville visa att jag litade på henne och la mig så lite som möjligt i hennes arbetsuppgifter. Så ofta jag kunde talade jag om för henne

att hon var mig till stor hjälp och att jag var beredd att hjälpa henne med hennes svårigheter. Vi fann varandra bit för bit.

Strax innan jag for tillbaka till Sverige, sydde vi tillsammans ett par långbyxor till henne. Mönstret var svenskt och vi fnissade länge när vi provade första gången. Mitt långbyxmönster var gjort för en svensk kvinna med ungefär lika mycket midja, mage och ända, medan de afrikanska kvinnorna har mycket av sitt reservfett samlat på några få ställen, d v s bröst och ända. Så småningom blev det ju bra, men det tog ett tag.

En gång stod Audrey och jag i köket och pratade om föräldrar. Jag var arg och upprörd över att jag i mina föräldrars ögon aldrig blev vuxen. Att jag fortfarande vid 28 års ålder inte fick skrika åt min far i vrede. Audrey höll inte med mig. Föräldrar ska man ha aktning för. Alltnog. Den här diskussionen hade kommit upp precis när jag var på väg att gå. Därför gick jag till bilen för att åka min väg.

När jag hade satt mig, hörde jag Audrey ropa: — Du måste lova att inte skrika åt din pappa när du åker tillbaka till Sverige!

En annan gång — en söndag, när vi var ensamma hemma — läste hon i tidningen om en 17-årig vit flicka i Sydafrika, som tagit livet av sig för att hon inte vågade tala om för sina föräldrar att hon var med barn. I tidningen sade föräldrarna, att de skulle ha förlåtit henne och hjälpt henne, om de bara hade vetat.

— Är det svårt för tonåringar att få tag på preventivmedel i Sydafrika, undrade jag. Audrey borde veta, hon har jobbat flera år i Johannesburg. Men Audrey visste inte. Själv hade hon troligen aldrig använt preventivmedel.

Min räddning blev boken "Our bodies — ourselves", en bok om kvinnokroppen skriven av en grupp amerikanska kvinnor — för andra kvinnor. Jag hade haft den med mig från Sverige och läst den flyktigt. Nu kunde jag använda den som stöd för det jag pratade om. När vi gått igenom både spiral och p-piller, ville Audrey låna med sig boken för att lära sig mera. Jag blev väldigt glad, för jag kände att jag hade förmedlat en viktig och fin bit av min kultur — att lära känna sin egen kropp.

Audrey är en stark kvinna. Hon är 30 år, mor till fyra barn och änka sedan tre år. Hennes man, som var målarmästare, dog i epidemisk hepatit i Johannesburg. Vem bryr sig om att tala om gammaglobulinsprutor bland de svarta i Sydafrika? När han dog, arbetade Audrey hos en engelsk familj i Johannesburg och hade sitt yngsta barn hos sig. De andra barnen fanns hos mormor i södra Botswana. I Johannesburg ville Audrey inte stanna, hos sin mor kunde hon inte försörja sig, därför åkte hon till Gaborne och tog plats i en familj. Det var då hon be-

stämde sig för att göra sig oberoende av andra människor, skaffa sig en utbildning och ett yrke.

Audrey hade inte gått tillräckligt länge i skolan tyckte hon. Efter den sjuåriga primärskolan, kom hon in i sekundärskolan, men kunde inte gå där mer än två år. Sedan hade inte hennes far pengar till utbildningen längre. Nu tog Audrey tag i den tråd hon släppt för så länge sedan, lånade pengar av sin arbetsgivare och anmälde sig till korrespondensstudier i sekundärskolan. Hon har tagit några ämnen i taget. Hon hade läst vid stearinljus och vid osande fotogenlampa, så fort hon har suttit barnvakt har hon kommit med böckerna i handen till oss.

När hon är färdig med sin utbildning, har hon planer på att antingen bli sekreterare eller lärare i primärskolan. Jag tror att hon kommer att klara det.

Audrey har nästan bara kvinnliga vänner. En gång frågade jag henne om hon inte ville gifta om sig någon gång.

— Nej, då blir jag bara beroende av någon, svarade hon. Han kanske inte kommer att låta mig läsa på kvällarna, och det vill jag inte vara med om. Kanske han inte bryr sig om mina barn efter ett tag, och det skulle jag inte heller stå ut med. Jag vet vad jag vill och jag tänker inte göra mig beroende av någon man.

Jag önskar att många fler kvinnor hade Audreys styrka och vilja. ■

Judit Lukács

Sedan den här intervjun skrevs har Audrey fullbordat sina korrespondensstudier. Hon sökte och kom in på lärarhögskolan och är nu nästan färdig som primärskollärare. Samtidigt kom Audreys dotter in på gymnasiet, som också är kostnadsbelagt. Det betyder att Audrey levtt under mycket svåra ekonomiska förhållanden, och klarat sig enbart tack vare stöd och hjälp från släkt och vänner.

"Smith kan inte hejda oss nu"

— Befrielsekampen i Zimbabwe är lika gammal som de vitas kolonisering av vårt land. När de första vita kom hit försökte vi göra väpnat motstånd. Men hur skulle vi kunna försvara oss med spjut när de hade eldvapen? Ändå har kampen fortsatt. Under de senaste decennierna har vi kämpat organiserat i nationaliströrelser. Vi började med fredliga medel. Vi krävde att de mänskliga rättigheterna skulle gälla även för oss afrikaner, att vi inte skulle behandlas som andra klassens medborgare. Så kom den illegala självständighetsförklaringen av Rhodesia 1965 och förtrycket hårdnade alltmer. Många politiskt aktiva, såväl män som kvinnor, fängslades i början av 60-talet. Flera av dem sitter fängslade än idag.

Så berättade Ruth Chinamano. Hon är sekreterare för kvinnofrågor och medlem i exekutivkommittén i ZAPU (Zimbabwe African Peoples Union). ZAPU bildar tillsammans med ZANU (Zimbabwe African National Union) den Patriotiska Fronten. Ruths man, Joshua, är vicepresident i Zapu. De har tillbringat 11 år i rhodesiska fängelser för sina åsikters skull.

Ruth är en kraftfull kvinna, allt annat än nedbruten av sina svåra upplevelser. I mars besökte hon Sverige för att tala om befrielsekampen och om kvinnans situation i Rhodesia idag.

— 1963 förbjöds Zapu och många ledare fängslades. Jag och min man arresterades också och sändes till koncentrationslägret Gonakudzingwa i södra Rhodesia. Det är egentligen ett viltreservat och namnet betyder "platsen där elefanterna betar". Vi bodde i små runda plåthyddor. Det var så hett under den varma säsongen att vi nästan rann bort. Men vi kunde inte ha dörren öppen på nätterna för

djurens skull.

Vi släpptes 1965 men arresterades snart igen och sattes i olika fängelser. Det var en svår tid. Tack vare Amnesty och andra organisationer fick vi kläder och böcker. Jag var lärarinna tidigare. Nu tog jag studentexamen och började läsa psykologi. Vi vägrade att bära fångkläder och arbeta som de vanliga fångarna. Vi var ju aldrig dömda för något brott.

Periodvis har Ruth och Joshua suttit på samma fängelse men ofta har de sänts åt var sitt håll. En tid satt Joshua i totalisolering 3 månader i ett fängelse och Ruth 9 månader i ett annat.

— Jag ansågs tydligen vara den farligare uppviglar, skrattar Ruth, eftersom jag hölls isolerad längre. Men isoleringen var fruktansvärd. Man fick varken läsa eller ta emot brev. Vakterna måste igenom fyra portar för att komma till mig med maten. Jag kan ännu höra nycklarna, den ena efter den andra. Min man hade i alla fall en hygglig vakt när han var isolerad,

men min var förfärlig. Hon gav mig inte ens dambindor så det förslog.

Ruth har fortfarande mar-
drömmar om den tiden och om oron för sina fem barn.

Medan föräldrarna satt fängslade togs barnen om hand av släkt och vänner. Amnesty betalade så att de kunde gå i internatskolor. Den yngste, som bara var tre år när de arresterades första gången, fick resa till en familj i England. "De var goda människor", säger Ruth, "men han för ändå illa av det, blev apatisk och sög bara på tummen."

1974 släpptes Chinamanos i samband med förhandlingar mellan Ian Smith och nationaliströrelserna. De återvände till sitt hem i Highfield, en afrikansk förort till Salisbury. Innan de blev politiskt aktiva hade de tillhört den bättre lottade gruppen bland afrikanerna eftersom de hade utbildning. Joshua var rektor för en skola med 2 000 afrikanska barn, Ruth förstod en butik och en bokhandel. Under fängelseåren förlorade de allt detta.

— Det är vad kampen kostar, säger Ruth. Många har haft det svårare än vi. När vi arresterades var det för våra idéers skull. Sedan dess har kampen hårdnat. Idag fängslas människor för att de gått med i gerillan. Många skjuts ned bara för att de är ute efter klockan sex i en del områden, andra dödas när de försöker fly över gränsen. Människor arresteras oavbrutet. Tusentals personer sitter i koncentrationsläger, sk skyddade byar. De körs bort från

Jag ansågs vara en farlig uppvigglare, skrattar Ruth Chinamano, ZAPU.
Foto: Eva Larsson

sina byar, bort från åkrarna och boskapen och tvingas att bo i läger.

När vi i Afrika besöker varandras hem så säger traditionen att man måste bjuda sin gäst på mat. Men idag har det blivit ett brott att bjuda på någonting att äta. Myndigheterna

kan säga att man gett mat till gerillan och för det blir man torterad och dödad. Dödsdomar är vanliga i Rhodesia idag.

Men kampviljan bara ökar, för var dag går allt fler över gränserna till Zambia, Botswana och Mocambique för att

gå med i gerillan. Det är mest ungdomar som går, men ibland är det hela familjer, också kvinnor.

Kvinnan har alltid stått vid mannens sida i befrielsekampen, fortsätter Ruth. De var med i nationalpartierna ända från början. Många män var statsanställda och fick inte gå med i politiska partier. Men städernas marknadskvinnor var sina egna. De gick med — ibland i stället för sina män. De har alltid varit en stor tillgång i kampen. När vi arresterades första gången demonstrerade tusentals personer. Många kvinnor fängslades vid demonstrationerna. En av dem dog i fängelset.

Kvinnorna i byarna kan verka förtryckta men de är starkare än man tror. Deras män är ofta borta för att arbeta i gruvorna eller industrierna. Kvinnorna får ensamms ansvar för jordbruket och boskapen. De uppfostrar barnen och står för deras skolgång om de kan. Utåt verkar kanske de här kvinnorna underdåniga mot sina män, eftersom man säger att mannen är herre i huset. Men i verkligheten har kvinnan stor makt. En man kan t ex inte ge ett lån utan att först fråga sin hustru.

I Zapu reser vi runt och talar med kvinnor över hela landet. Smith kan inte hejda oss idag, han vet att hans tid snart är ute. Vi håller möten där vi medvetandegör kvinnorna politiskt, lär dem partiets struktur, diskuterar sociala frågor och lär ut förenings-teknik. Kvinnor talar också på möten där män är med. Och i gerillan finns kvinnliga soldater likaväl som manliga. I Zapus exekutivkommitté är vi 5 kvinnor. Det är kanske inte så mycket, för kommittén har visst ett sjuttiototal medlemmar. Men vi ska kämpa för att bli flera, säger Ruth Chinamano. ■

Eva Larsson

Systrar — slut upp kring solidaritetsrörelsen mot apartheid

En lektion i systerskap och solidaritet fick alla vi kvinnor som inbjudits till anti-apartheid-möte i Luanda 29—30 april med anledning av att det i år är internationella anti-apartheid-året och nästa år internationella barnåret. Det var OMA, kvinnoorganisationen i Angola, som tillsammans med KDV och Panafrican Womens Organisation hade kallat progressiva kvinnoorganisationer från hela världen till konferens. Där var kvinnor från de olika provinserna i Angola, från Sydafrika, från Zimbabwe, från Namibia, från Portugal, Frankrike, England, Tjeckoslovakien, Sverige, Sovjet, DDR, BDR, USA och Kuba — 103 kvinnor från olika länder.

Under den intensiva 2-dagars-konferensen diskuterades det kring temat "hur sluta upp solidariskt kring barnen, kvinnorna och folket i Sydafrika, Namibia och Zimbabwe i deras kamp för nationellt oberoende, demokrati, progressiv utveckling och fred?"

Samtidigt som man fördömde apartheidssystemet som ett brott mot mänskligheten fördömde man också neutronbomben och påpekade särskilt vilka förödande verkningar den kan komma att få. Total avrustning och fred i världen var ett mål som alla kvinnor på konferensen kunde enas om.

Bojkotta Sydafrika!

Vi påmindes under mötet om Sydafrikas blodiga historia med sina fruktansvärda minnesårtal: Sharpevillemassa-

kern 1960 då 83 människor dödades och 365 sårades, gruvarbetarstrejken i Carletonville då elva gruvarbetare dödades, demonstrationen i Soweto då 150 människor dödades och 1 000 svarta dödades under den efterföljande sommaren och hösten.

Idag sitter 1 300 kvinnor och män fängslade på Robben Island, "helvetet på jorden". Av dem är 800 politiska fångar.

Bakom siffrorna döljer sig enskilda människor: vuxna och barn som torteras och mördas.

Bland de brott som mötet brännmärkte Smith- och Vorster-regimerna för var:

- massakrer på barn
- mord på tillfälligt arresterade personer
- tortyr på frihetskämpar

- tvångsförflyttning av civila afrikaner från deras eget land
- förtryck av den nationella frihetsrörelsen
- ockupation av Namibia
- aggressionshandlingar mot folken i Angola, Mocambique, Zambia och Botswana

Konferensen mynnade ut i ett upprop till alla kvinnor

att ansluta sig till den nya solidaritetsrörelse som bildades i och med mötet i Luanda

att kräva frihet och oberoende för folken i södra Afrika

att kräva att respektive regeringar avbryter alla ekonomiska, militära och kulturella förbindelser med Sydafrika och Rhodesia

att sprida information om apartheidssystemet och det fruktansvärda förtryck som detta innebär för folket i Sydafrika

att sända protest- och kravlistor om politiska fångar till respektive justitieministrar

att agera

**Text och foto:
Ann Andrén-Karlström**

Fakta om Sydafrika

Sydafrika hade 1976 26 milj. invånare. Av dessa var 18,9 milj. afrikaner (svarta), 2,3 milj. färgade (blandras), 0,7 milj. asiater (indier m fl) och 4,2 milj. européer.

Sydafrika har en landareal på ca 1 221 000 m². 87 % av all landareal är reserverad för vita.

Regeringsmakten utövas av vita och endast vita har rösträtt.

Hörnstenarna i den sydafrikanska apartheidpolitiken är 1) att skydda en vit arbetsmarknad och i detalj reglera leveransen av afrikanska arbetare till industri och lantbruk

2) att upprätta reservat som arbetskraftsreservoarer

3) att undertrycka alla allvarliga försök till organiserat motstånd

Apartheidsystemet ingriper i alla svarta sydafrikaners liv från födelse till död genom att begränsa och kontrollera deras tillvaro. Det upprätthålls bl a genom *bannlysning*, då personer kan förbjudas all kontakt med andra, genom *förvisning*, då svarta tvingas flytta till särskilda ghetton, "bantustans", genom *dödsstraff* (av 57 avrättade personer 1975 var 50 afrikaner) och sist men inte minst genom *fängelse* och *tortyr*, som drabbar även skolbarn.

Vill du stödja anti-apartheid-kampen kan du kontakta *Afrikagrupperna*. I Stockholm är adressen *Fack, 100 31 Stockholm 21*. Där kan du också få informationsmaterial om befrielsekampen i Afrika.

SKV:s Stockholmsdistrikt har f n en insamling av tyg och symateriel till Zimbabwe. Vill du bidra till den kontakta *SKV, Box 3120, 103 62 Stockholm. Tel. 08/11 49 61.*

Barnen i Borj-el-Barasjne har inget land, inget hem

— Jag hoppas på framtiden och på ett återseende i Palestina, där vi skulle vilja bygga många förskolor i Ghassan Kanafanis namn, skriver Anni Kanafani. Kortet är daterat i Beirut och på framsidan finns en flygande, stampande, röd häst målad av Ghassan Kanafani.

Anni Kanafani, danskfödd förskollärare, fortsätter att kämpa. Hon kämpar inte ensam, utan tillsammans med många, men ändå. Det finns tre miljoner palestinier. Ännu idag, 30 år efter staten Israels bildande, bor många i läger. Totalt finns det drygt 80 läger. Enbart i Libanon bor det 300 000 palestinska flyktingar och en tredjedel av dessa bor i läger.

— Ger du aldrig upp, frågade jag henne när vi träffades i Beirut i december. Hon ryckte på axlarna och koncentrerade sig på att växla den minimala vita bilen. Växellådan sjöng uppenbarligen på sista versen. Hon vinkade åt de k-pist-beväpnade vakterna vid infarten till Borj-el-Barasjne, inte långt ifrån den internationella flygplatsen, och frågan kändes plötsligt onödig, ja rent av dum. Vi begav oss till fots in i lägets gytter av enkla hus och skjul. Här bor 20 000 palestinska flyktingar. Mitt i de smala gränderna löper de öppna avloppsrören och vid sidan av dessa vattenledningarna. Om man hoppar från den ena sidan till den andra går det ganska bra att ta sig fram.

Under det tvååriga inbördeskriget i Libanon besköts det här läget flera gånger. Tio procent av lägerinnevarnarna, det vill säga 2 000 är barn i åldern två till sex år.

— Sammanhållningen i läget är fin, trots de miserabla yttre omständigheterna, berättar Anni Kanafani. Förskola är viktig för alla barn, men det säger sig själv att barn som växer upp på det här viset, långt borta från sitt eget land, under den ständiga fysiska och psykiska press som det innebär att vara flykting är i ännu större behov än andra barn av förskolverksamhet. När läget dessutom besköts, människor dödades och hus förstördes ökade naturligtvis behovet av kontinuitet. När UNRWA (FNs

speciella organ för hjälp åt palestinaflyktingar) stängde sin skola under krigets värsta dagar öppnade vi ett dagcenter för 275 skolbarn i provisoriska lokaler. Dit flyttade vi också vår förskola.

Pennan farligare än geväret

Idag har förskolan flyttat tillbaka till sitt gamla hus. Sallarna är färgsatta i starka, klara färger, mest i orange och på väggarna hänger porträtt av Anni Kanafanis man, författaren och konstnären Ghassan Kanafani som mördades 1972. Han sprängdes ihjäl när han i bil skulle bege sig till sin tidning "Al-Hadaf" (Målet). Begravningsståget i Beirut blev en stor manifestation och samlade tiotusentals sörjande.

— Pennan var farligare för israelerna än geväret, kommenterar Anni Kanafani. Kanafani har förutom politisk dagsjournalistik också skrivit essäer om palestinsk och sionistisk litteratur, romaner, noveller och pjäser. En novellsamling av honom finns översatt till svenska under namnet "Män i solen". Vid hans död bildades Kanafanifonden, som bland annat finansierar den här förskolan.

I förskolan i Borj-el-Barasjne går hundra barn, fem-

Foto: Kersti Jalava

tio på förmiddagen och femtio på eftermiddagen. Lärarna, alla flickor som själva bor i lägret, är sex till antalet. Tidigare tog de även hand om utvecklingsstörda barn, men efter kriget har den verksamheten lagts på is. Resurserna räcker inte till.

Kölistan till förskolan är lång. Alla barn är i trängande behov av förskolverksamhet, men eftersom resurserna är begränsade måste ett urval göras. Så långt platserna räcker fördelas de bland de äldsta barnet i familjen. Syskon-

skarorna är stora, mellan fem och tolv syskon är snarare regel än undantag. Genom att äldsta barnet i varje familj får börja i förskolan har det fallit sig så att könsfördelningen blivit mycket jämn. Hälften av eleverna är flickor, hälften pojkar.

Sånger om Palestina

Både förmiddagsbarn i förskolan är indelade i tre grupper med varsin lärare. Personalen försöker ge varje barn en chans att utveckla sig själv. Man tecknar, målar, sjunger

och berättar sagor.

— Sångerna hjälper oss att "leka in" olika kunskaper, samtidigt som elevernas musikalitet och minnesförmåga övas upp, framhåller en av lärarna. Till en del sånger utförs rytmiska eller gymnastiska övningar. Barnen får träna sig att koordinera olika rörelser. Sånger från Palestina sjungs gärna.

Det är viktigt att barnen får lära sig mer om sitt ursprung, att de får en egen identitet och en egen kulturell bakgrund, betonar Anni Kanafani. Annars riskerar de att bli alldeles rotlösa. De är födda i läger, de har alltid fått leva i ett provisorium. Hur länge palestinierna får stanna kvar i Borj-el-Barasjne är ovisst. De har inget land, inget hem. Kampen måste gå vidare.

Kersti Jalava

KVINNFOLK

Vi för debattböcker, skönlitteratur, skivor, affischer, kort m m av betydelse för kvinnokampen. Vi skickar gåvor per post.

Heleneborgsg 46 117 32 Sthlm
Tel. 08/69 79 70

Ny broschyr om vietnamesisk musik! Ananas, förkylningssalva, pinnvävmålningar. Textilier från Laos. Kaffe och te fr Tanzania.

SOLIDARISK HANDEL

Kungstensgatan 27, 113 57 Sthlm.
Öppet torsdag—fredag 14—18.
tel 08/31 86 42.

Hennes namn var Nazan Ünalı — hon blev nitton år gammal

Det skulle ha blivit en vanlig påskresa till ett visserligen nytt och spännande resmål, men ändå utan de inslag, som kom att dominera. Vi var åtta stycken vänner med delvis olika planer och förväntningar. Vi kom fram en söndagskväll till ett varmt och grönskande Istanbul från vår kalla småstad, där snön fortfarande låg kvar.

Redan på vägen från flygplatsen såg vi slagord skrivna på hus och murar, såg affischer med knutna händer, med kedjor runt böcker. Vi kunde trots det främmande språket känna igen vissa ord, "fascist" t. ex. Vi såg också rader av fallfärdiga hus, som alldeles tydligt var bebodda. Vi var inte okunniga om att analfabetismen lär uppgå till 50 %, att arbetslösheten är förskräckande hög, att drömmen om välstånd för många turkar är förknippad med utvandring till Västtyskland, till Sverige eller andra rika länder. Men det fanns mycket vi inte visste! Vi visste till exempel inte, att ingen ordnad undervisning ägt rum på universitet sedan månader tillbaka, att dödande skott lossats mot studenter inne på universitetsområdet, att studenter fängslades och torterades sedan lång tid, att soldater i vita hjälmar kontrollerade alla,

som kom och gick vid entrén till universitetet.

Redan första dagen mötte vi på våra strövtåg med kartan i hand en vänlig engelsktalande studentska, som hjälpte oss att hitta en liten moské med berömda kakelplattor. Eftersom det ändå inte var någon regelbunden undervisning, följde hon med oss i flera timmar. Hon tog oss också med till de språkstuderandes 'térum', en kal entré, där vi bjöds på enkel förtäring. Vi drogs in i livliga samtal på engelska, tyska och franska. Vi blev utfrågade om vårt eget land, om kvinnans situation i Sverige, om våra yrken, om studier. Vi fick veta, att för de flesta av dessa språkstuderande, ofta blivande lärare, var det en omöjlighet att kunna resa till England, Tyskland eller Frankrike. Det var bland annat därför de med så stor entusiasm hälsade möjligheten att prata "sina" språk med oss. Några av oss är Grupp 8 medlemmar och vi gav bort våra kvinnomärken; vi bytte adresser och lovade att hålla kontakten. Bland dem som följde oss längst på väg var en liten allvarlig flicka, som var den som frågat mest. Det skedde på franska och gick långsamt och med viss svårighet, men gav stort utbyte för oss på båda håll, så vi bestäm-

de oss för att träffas igen. Sedan kom Nazan, som hon hette, till vårt hotell. Vi fortsatte att tala. Hon berättade om sin instängda kvinnoroll, om den omöjliga situationen vid universitetet, om den hotade demokratin i Turkiet. Men hon var också full av förhoppningar om en bättre och rättvisare framtid för det turkiska folket. Hon talade om det kommande valet, om sina farhågor för det upptrappade våldet, om sin solidaritet med de fattiga och betryckta. Hon bad oss berätta i Sverige om allt detta. Vi bestämde, att hon skulle skriva ihop några rader, som vi skulle försöka publicera i Sverige. Med stor omsorg, men inte utan problem, gjorde hon det, och vi fick det hon skrivit vid ett besök i hennes föräldrahem vår sista kväll i Istanbul. Hon ville också skriva något om kvinnans situation, men skulle sända detta senare. Kvällen i Nazans hem blev fylld av allvarliga samtal men också av glad samvaro. Vi tog flera foton av henne och familjen och deras husdjur, en ståtlig tupp. Dagen efter flög vi hem till vår egen trygga verklighet i känslan av att ha fått verkliga vänner och vidgade vyer. Nazans lilla artikel blev ligande. Vart skulle man skicka den? Vi fann till vår förvå-

"Nazan är min bästa väninna. Vi var alltid tillsammans. Bara en gång gick hon ensam och hon dödades då. Hon hade lovat tre väninnor i en fabrik att gå med dem den första maj. Vi gick först till Nazans hem och pratade med hennes mor, som inte ville låta oss gå till mötet. Men vi sade till henne, att vi inte var rädda för döden. För oss är det viktigt om en människa kan utföra något viktigt fram till sin död. Sedan gick Nazan och vi fick aldrig veta hur hon dog. Hon tog sin hemlighet med sig. Men det ändrar ju ingenting, för det finns bara en sanning: hon finns inte mer bland oss. Vi har lärt mycket av henne. En revolutionär tar inte tillbaka ett löfte. Hon kämpar till sin död för arbetarnas och kvinnornas frihet. Hon levde kort, men åstadkom mycket. Fascistiska krafter kan låta döda revolutionärerna, men de kan inte hindra revolutionen. Framtiden tillhör oss".

Utdrag ur ett brev från Nazans väninna Hikmet

Efter Nazans död lät hennes kamrater trycka ett flygblad med hennes foto. Under bilden står: "Hon dödades av fascistiska krafter för att hon var bestämd att hålla befrielsens fana högt i den demokratiska folkrevolutionens kamp. Vår hjältemodiga kamrats kamp skall vara en ledstjärna för oss och hennes liv vår heder."

Kahrolsun Faşizm, Kahrolsun Faşist Güçler !

NAZAN ÜNALDI (1958-...)

O, DEMOKRATİK HALK DEVRİMİ MÜCADELESİNDE KURTULUŞ BAYRAĞI'Nı DAİMA YÖKSEKLERDE TUTMAYA KARARLI OLDUĞU İÇİN FAŞİST GÜÇLER TARAFINDAN KATLEDİLDİ

YİĞİT YOLDAŞIMIZIN :

MÜCADELESİ REHBERİMİZ

YAŞAMI ONURUMUZ OLACAKTIR !

- KURTULUŞ BAYRAĞI -

ning ingenting i svenska massmedia om Turkiet.

När fotona blev färdiga, och vi skulle skriva till våra vänner i Istanbul, hade vi kommit en bra bit in i maj. Då kom det ett brev... Nazan var död. Hon fanns bland dem, som dödades på Taksimtorget 1 maj 1977 där hundratusentals människor demonstrerade. I brevet stod det också, att det varit en väldigt fin demonstration, att Barbaros — avenyn, som är kilometerlång och åttatålig var fylld av jublande människor och tusen, tusen röda fanor, folkdansgrupper, kvinnogrupper, barn på lastbilar, gymnasister och arbetare, unga, starka och gamla slitna. När tåten av tåget hade nått fram till Taksimtorget, syntes slutet fortfarande inte. Skottlossningen började från Intercontinentalhotellet eller Operan, som båda var avspärrade av polisen

— och riktades rakt mot de 100 000 tals människor, som var samlade på torget.

Jag tog fram Nazans lilla skrivelse och mindes denna nittonåring, som för mig kom att betyda en fördjupad kontakt med ett land och ett folk, vars öde avgörs i dessa dagar. Så här står det (med reservation för vad omvägen över ett för oss båda främmande språk kan innebära)

"Kära svenska vänner. Vi sänder er hälsningar i vänskap och solidaritet. Vi är ungdomar i ett land, som ligger ganska långt från ert. Det är Turkiet. Ni känner kanske till det på grund av händelserna på Cypern? Vi kämpar för oberoende i vårt land, där kapitalismen dominerar efter militärkuppen 1971—72. Mäktiga krafter har velat sätta stopp för denna kamp. Många progressiva och revolutionärer har utsatts för tortyr. De

blev dömda till döden av armén. Överlevande sitter nu i fängelse. 1974 fick högerpartier makten. Sedan dess försöker de få till stånd en ny statskupp och sätta de demokratiska reglerna ur spel. De har fascistiska grupper ur extrema högerpartier, som utövar terrorism vid universitetet, fabriker och demokratiska företag och övar utpressning mot folket. De hindrar strejker i fabriker och undervisning vid universitetet. De våldför sig på studenter och progressiva patriotiska arbetare. Sedan 1974 har tvåhundra progressiva dömts av fascisterna. Detta dödande kommer att öka mer och mer fram till valet i juni. Men vår kamp fortsätter för våra demokratiska, ekonomiska och politiska rättigheter."

Hennes namn var Nazan Ünal. Hon blev nitton år. ■

Ingrid Lindgren

”Jag vill inte leva mitt liv igen — jag vet vad det innebär”

KALISPERA*... jag hör en röst i mörkret, men urskiljer knappt kvinnan som talar.

Några hundra meter från hamnen i Pythagorion, ifrån folklivet på restaurangerna, ifrån skratten och samvaron på strandpromenaden, några hundra meter bort på en smal tvärgata utan gatljus står livet stilla.

Kleoniki Mpoya, änka efter bagaren i en liten stad i den grekiska övärlden, sitter kväll efter kväll utanför dörren till bagarstugan, ensam på en liten pall i mörkret.

Hennes nykäre son tar sin traditionella kvällspromenad med hitresta fästmän från Aten. Han vill inte ha sin mamma med sej. Själv kan hon inte söka samvaron på promenaden. Då skulle tusen tungor tala om vilken förtäp-pad kvinna hon är.

Det finns outtalade regler en ensam gammal kvinna i Grekland måste följa.

Klockan är mycket och vid min ankomst till huset går hon in, äter lite bröd och dricker en mugg uppvärmd mjölk. Hon äter ensam ikväll igen. Hon blir kvar i köket och rabblar halvhögt en bön. Hon kommer inte in i rummet jag lånar fast Kristusbilden hänger där och lampan vars låga hon alltid håller brinnande. Jag ser skuggan av hennes arm på väggen, armen som gör kors-tecken.

Hennes arbetsdag är slut.

Sent den natten hör jag henne gråta och strax därefter går hon upp. Klockan är tre. Hennes långa arbetsdag har börjat. Hon hjälper sonen med

brödbaket. Sonen som om några månader kommer att överge sin faders yrke och flytta till Aten för att gifta sej.

De talar inte mycket med varandra när de arbetar. Kleoniki är arg på sin son. Helst skulle hon kasta ut honom. Tyrannen som hon kallar honom.

Men Kleoniki Mpoya har fattat ett ovanligt beslut. Hon tänker inte följa sin son till Aten som sedan bjuder. Hon tänker stanna i Pythagorion. Och hennes framtid är oviss.

Kanske ska hon hyra ut bagariet eller stänga det. Pengar är inte det stora problemet. Hennes man hade en försäkring och hon har sparat en slant på banken.

Kleoniki är 63 år och det här är hennes livs svåraste tid. Hon måste stå emot allt prat.

”Mitt liv har varit fyllt av olyckor. När jag gifte mej bröt kriget ut och min man försvann i tre år till Albanien. När han kom hem var han inkallad flera år här på ön. Då fick jag barnet medan jag skötte allt ensam. Mitt liv har alltid varit fyllt av arbete. Jag har aldrig varit lycklig. Jag visar det inte, men inom mej bär jag ett stort allvar.”

Händerna söker sej till förklädeskanten medan vi pratar. En vanegest. Hon ler och skrattar medan hon berättar. Ögonen lever. Bagarstugan doftar av de stora nybakade bröden. Ännu är passningen av ugnen inte slut. Hon skaffar sej extrainkomster genom att låta folk komma hit med

sin mat och få den färdiglagad i den eftervarma ugnen.

Varje eftermiddag går hon till kyrkan i närheten. Tänder ljus och ber. Det är enda gången hon lämnar huset.

Här har hon levt och arbetat sedan den dag hon gifte sej. Tidigare arbetade hon hos sin far, hjälpte till med jordbruket. Hon har gått två år i skola.

”Jag har gått på Sorbonne”, skrattar hon när jag frågar. ”Nej, min far behövde mej hemma. Men en av mina bröder är lärare. Jag hade gärna studerat. Nu har jag lärt mej mycket sedan vi fick TV. Förut kunde jag nästan inte läsa.” Hon stökar och stökar. Skär bröd i skivor, skjutsar in dem i ugnen. De ska bli skorpor. Skrapar mjöl från bakkbordet, tvättar rent. Ser till att det finns ved inne. Varje dag, samma idoga arbete. Gång på gång blir hon avbruten, säljer ett bröd och pratar några ord.

Kleoniki säger att hon egentligen inte känner kvinnorna som handlar av henne. Det är bara några få som hon pratar närmare med. Då berättar hon hur hon tycker att hennes son behandlar henne och hur besviken hon är på honom.

”Om jag bara hade fått en dotter istället, då skulle allt vara annorlunda. Vi kunde sitta här om kvällarna, prata och ha mycket gemensamt. Hon skulle gifta sej och jag skulle följa med henne och passa barnen. Men nu återstår bara Gud för mej”, säger hon och pekar leende mot himlen med tummen.

"Ja, jag måste tro på Gud. Han har visat sej i mina drömmar. Han förutsåg kriget och när min man blev sjuk visade han sej och sa att det inte var någon idé att spilla många tårar för om några år skulle jag gråta ännu mer. Han fick rätt. Jag har inte haft några lyckliga stunder sen dess. Jag kan inte förlåta min son att han valt den flicka han valt. Hon tycker att hon är för fin för att bo här."

Sonen hastar in. Han har matpaus från sina andra sysslor hos borgmästaren i staden. Kleoniki serverar honom. Ser till att han får det han vill ha. När jag efter en stund tittar in i köket, ser jag Kleoniki sitta och sova framför sin orörda tallrik. Det här är hennes enda paus under dagen. Nu är hon så trött att hon inte orkar äta.

Innan hon går till kyrkan säger hon: "Jag vill inte leva mitt liv igen — jag vet vad livet innebär." ■

** Godmiddag på grekiska*

Text och bild: Inger Träff

Det är fattiga indiankvinnor, som denna, som tvingas sälja sina döttrar som tjänsteflickor till någon rik stadsfamilj. Foto Per Andersson.

8 barn med olika fäder — men utan någon försörjare

I Peru är mannen kvinnans överhuvud — det framgår t o m klart i lagstiftningen. Bilden av kvinnans situation i Peru är inte ljus. Där finns campesinokvinnan på höglandet, dubbelvikt över sin jordlapp. Där finns kvinnan i storstadens nyinflyttningsslum, som arbetar som hemhjälp eller säljer frukt för att få pengar till mat åt barnen. Ändå överskuggas mannens förtryck av kvinnan av det stora klassförtrycket, som skärpts i Peru sedan de regerande generalerna lagt om kursen åt höger.

— Pojkar har mycket mera frihet än flickor, säger 22-åriga Inez. Flickorna måste alltid passa småsyskon och hjälpa till hemma, medan pojkarna får springa ut och leka. Pojkarnas skolgång anses också viktigare.

Inez vet vad hon talar om:

hon fick själv sluta skolan redan efter första klassen. Skolan i Peru ska visserligen vara gratis, men läroböckerna kostar pengar och alla barn måste ha skoluniform. Det är kännbara utgifter för en fattig familj med många barn. När barnens arbetskraft sam-

tidigt kan vara till nytta i hemmet blir följden att många slutar skolan redan efter något år. Inez tillhör det fåtal som börjat på nytt, och går nu i grundskola på kvällstid. Men hon har ännu inte kommit lika långt som sin 10-årige bror.

Inez bor utanför Lima, men kommer från höglandet. Som så många andra har hennes familj sökt sig ner till kusten på jakt efter ett arbete och en bättre tillvaro. De nyinflyttade ockuperar mark på öken-slätterna och sandbergen kring Lima och de andra kuststäderna, och slår upp enkla skjul av bastmattor och ut-

bankade oljefat. Fotogenlampor ger belysning, toaletten är en grop grävd i sanden och vatten köper man tunnvis från tankbilar. Så småningom hoppas man kunna komma upp sig och bygga tegelhus och låta dra in ljus och vatten. I huvudsak på egen bekostnad — regeringens stöd till "barriadorna", slumförstäderna, är mycket knappt.

"Vi måste finna oss för barnens skull"

I barriadorna är det en minoritet som har fast arbete. Resten drar sig fram på udda jobb — som biltvättare, bärare, hemhjälp, gatuförsäljare. I Lima kan man köpa kläder, väskor, toalettpapper, böcker, kammar, galgar och allt möjligt från gatuförsäljare som har sina små lager i stånd eller utbredda på plastdukar på marken. Konkurrensen är benhård, och ökar för var dag. Det finns de som beräknat att halva Limas befolkning om några tiotal år kommer att utgöras av gatuförsäljare.

I Peru råder liksom i övriga Latinamerika "machismon",

manskulden. Till den hör att mannen ska vara den bestämmande, tuffe och aktive, och kvinnan en blandning av Jungfru Maria och Magdalena. Machismon yttrar sig naturligtvis olika inom olika samhällsklasser. I överklassen finns de bortskämda dekorationshustrurna, med tjänsteflickor, chaufför och trädgårdsmästare. I barriadorna finns övergivna mödrar, ansvarslösa män och hustrumisshandel. Alltför ofta finner sig kvinnorna i förtrycket. "Aceptamos todo por los hijos" — vi måste finna oss i det för barnens skull.

Att mannen sällan hjälper till i hemmet säger sig självt. För en man är det nesligt att göra kvinnosysslor. Hemmet är kvinnans sak och hon har knappast heller något val. Ont om arbetstillfällen, ont om daghem och gott om barn — så blir kvinnan låst till hushållssysslorna, långt tyngre och mer tidsödande i ett fattigt och underutvecklat land.

— De peruanska mödrarna lider verkligen. Kvinnans situation är värre än mannen.

Det är hon som måste se till att barnen får mat och kan gå i skolan, säger 40-åriga Aurora.

— Och allt blir dyrare hela tiden, nu får vi snart svälta. Man måste verkligen kämpa för att överleva.

Att sammanbo i stället för att gifta sig, det är i ett land som Peru inget tecken på utveckling och jämställdhet. Det gör tvärtom kvinnans situation mer riskabel. Mannen kan ge sig av när som helst, och en process om faderskap och underhåll är inte något som en fattig och utbildad kvinna tar itu med. Så kvinnan blir ensam med barnet/barnen och måste ge sig ut efter arbete. Har hon inga släktingar eller grannar som kan passa barnen tvingas hon låsa in dem hemma, medan hon tvättar och skurar hos någon mer välbärgad familj.

Det här mönstret är en förklaring till att kvinnorna i en barriada inte så sällan har 6—8 barn med olika fäder. De hoppas varje gång hitta en stadig man och familjeförsörjare, men den de sammanbott med ger sig av så fort kvinnan blivit med barn. Abort är illegalt i Peru, och preventivmedel om inte okänt så i varje fall inte brukligt bland folket.

Det kan också hända att mannen inte försvinner helt, men har en annan familj vid sidan av. Ofta lämnar en man sin familj på höglandet, ger sig till Lima för att söka jobb och skaffar sig en ny familj där. Men det kan också finnas två familjer mer eller mindre på samma plats.

En berättelse från ett av de stora utländska företagen i Peru ger ett exempel. Dess arbetare strejkade, med motiveringen att lönen inte räckte till. De var dock jämförelsevis välbetalda, så företaget accepterade inte motiveringen utan skrev ett frågebrev till arbetarnas hustrur. Det visade sig då att hustrurna inte

Ur den peruanska civillagens avdelning om rättigheter och skyldigheter i äktenskapet:

§ 161. Mannen är den äktenskapliga föreningens ledare. Kvinnan är skyldig mannen hjälp och råd för den gemensamma välgången, och har rätten och plikten att personligen ansvara för hemmets skötsel.

§ 162. På mannen ankommer att fastställa och förflytta familjens bostadsort, liksom att bestämma över dess ekonomi.

§ 173. Kvinnan kan utföra vilket arbete och vilken syssla som helst utanför hemmet med mannens uttryckliga eller underförstådda samtycke.

§ 174. Om mannen nekar sitt samtycke kan kvinnan få tillstånd av en domare, om hon kan bevisa att detta steg är i den äktenskapliga föreningens eller familjens uppenbara intresse.

§ 188. Mannen ansvarar för skötseln av de gemensamma tillgångarna. Kvinnan kan inte utan mannens samtycke ansvara för dessa.

haft en aning om att männens lön var så hög — de hade bara uppgett hälften, för att kunna göra av med resten själva eller försörja sin andra familj...

Kvinnorna i Peru är dubbelt förtryckta. Men det ekonomiska förtrycket, klassförtrycket som drabbar både kvinnor och män, är ändå det allvarligaste.

— Vi har inget utrymme för feminism enligt västvärldens modell, menar universitetsläraren Carmen. Här gäller det för både kvinnor och män att i första hand överleva, och gemensamt kämpa mot utsågarna inom och utanför Peru.

Perus militärregering har varit nationalistisk och reformistisk, och velat finna en utvecklingsväg mellan socialismen och kapitalismen. Men det med latinamerikanska mått mycket lovande experimentet har nu stoppats, de progressiva regeringsmedlemmarna har undan för undan rensats ut och den nya regeringens linje är mera företagervänlig och arbetarfientlig. De som saknar pengar och makt i dagens Peru kommer att få det allt svårare. ■

Ingela Björck

SPECIALRESOR med FLYG, BÅT och TÅG RES TILL SOVJETUNIONEN

Studera ert eget
verksamhetsområde

Vi specialsyr resan med hänsyn
till önskemål om tid och plats

Begär prospekt
på våra planerade resor

**Förbundet
Sverige—Sovjetunionen**

Katarinavägen 20,
116 45 Stockholm Tel. 44 06 00

Foto: Per Gustavsson

KVINNORNA I PORTUGAL

Vi trodde vi skulle få slippa

analfabetismen
arbetslösheten
sjukdomen
den katolska kyrkan

Vi trodde vi skulle kämpa med männen
för vårt egenvärde
för vår utbildning
för vår självständighet

Vi trodde vi skulle arbeta

att vi skulle påverkas av arbetet
och påverka arbetet i hela Portugal
arbeta för folket
för oss
för barnen

Våra tre marior visade en väg ut ur förtrycket
själva skönjde vi många flera

Vi ockuperade hus
vi ockuperade jord och fabriker
vi organiserade oss
vi trodde på detta
vi trodde så mycket...

Men vi fortsätter

det kan inte återgå till det gamla
förändringen har skett

Den är redan här

Vi kommer igen

Katarina dog inte förgäves

Karin Lentz

Beiruts kvinnor

sommaren 1976

De lever med dödens skräck i sina hjärtan
vet att deras käraste är mitt i faran
bland gevärseldar och kulspruteknatter.
Över alla dagens och nattens timmar
vilar dödens skugga
som färgar varje stund röd och svart.
Vinden bär dödsbud;
fruktan bleker kindens färg
och sitter som en kniv
mellan bröst och mage.

Kvinnor med barn kring benen
har drabbats av en djup förtvivlan
som behärskar dem utan förbarmande.
Dagarna är svarta.
Nätterna är smärta.
Kroppen värker av ångest.

Beiruts kvinnor, systrar i förtvivlan
förkrossade, rädda, längtande,
de som ännu vågar hoppas;
alla med bävande hjärtan;
mödrar, hustrur, alla älskande kvinnor;
alla har de rottråd till slagfältet
där blodet forsar och livet flyktar.
Allt eftersom benhögen växer
störtas kvinnorna ned i förtvivlans avgrund.
Kriget har huggit dem alla i hjärtat
och anfaller vilt och skoningslöst.
Döden härjar.

Av kvinnor födda kroppar slaktas.
Män, fäder, söner offras.
Döden slukar kropp efter kropp,
släcker ljuset i människors ögon
och tillintetgör hoppet.

En dag måste vi alla lämna livet;
och sorgen kommer oundvikligt till oss alla
med tårar och maktlöshet,
slår ned sitt byte,
biter sig fast i oss.
En dag eller natt
står vi där drabbade
framför dödens obevekliga port.

Men krigets olyckor är omänskliga
De friska sönerna förblöder
i en för tidig död.
Deras liv hade ju nyss börjat;
deras röster som just fått manlig klang
Bara modern hör sonens röst ljuda i sitt öra.
Varje dag sörjer hon sin förlorade son.
Döden har kastat sina svarta slöjor
över henne.
Aldrig mer kommer sonen genom dörren.
Hans unga kraft är för evigt förlorad.

Kvinnor, mödrar, älskade,
sorgen och döden lever bland er
växer in i hjärtats innersta,
suddar ut leenden;
sömnen kommer ej med ro;
drömmen med ensamhet.

Nu
måste vi kvinnor,
var vi än befinner oss
ta del av ansvaret,
bekämpa krigets mekanismer,
stiga ut ur hemmets port.
Vår gråt, förtvivlan, vrede,
ska bli drivkrafter till förändring,
till en stark och klar insikt.
Vi ska förbanna dem förbannelsen bör drabba,
döda det system som låter döda människor,
hjälpa till att skapa en högre värld att leva i;
en värld som lyfter människor
från egoism och ondska.

Tillsammans
kan vi föda nya tankar,
hämta kraft från dem som oskyldiga fick dö.
Beiruts kvinnor,
alla jordens kvinnor
låt oss lyfta våra nävar till kamp
för en högre och rättvisare värld.

Ulla Rydell

Tillbaka till ordningen

Tillbaka till förtrycket

"Säg också de rättrogna kvinnorna att de slår ner sina ögon och aktar sig för okyskhet och att de inte blottar sina behag utöver vad som nödvändigtvis måste vara synligt samt att de med slöjan alltid döljer sina bröst. De får visa sina härligheter endast för sina män och sina fäder och sina mäns fäder och för sina söner och för männens söner, för sina bröder och brorsöner och systrar och de nämnda männens hustrur, för sina slavar och för tjänare som ej känner behov av kvinnor samt för barn som inte berörs av nakenheten".

Ovanstående är en vers ur koranen, Islams heliga bok, som ofta citeras i pakistanska tidningar dessa dagar. Avsikten är att påpeka för landets kvinnor hur olämpligt det är att kasta slöjan, ge sig ut i arbetslivet eller kräva reformer och förändring av kvinnans situation. Artiklarna är ett led i den islamisering som för närvarande pågår i Pakistan från de makthavande ortodoxa muslimernas sida.

Sprittförbud, förbud mot hästkapploppningar och hasardspel och beslutet att göra fredagen till vilodag infördes redan av Bhutto i ett sista desperat försök att hejda demonstrationerna mot hans regim och komma till tals med sina religiöst konservativa motståndare. Men Bhuttos eftergifter kom för sent, i juli 77 tog militären över. De omvandlade det ideologiska råd som Bhutto satt till och proklamerade att nu skulle Pakistan äntligen förvandlas till en sant muslimsk stat enligt koranens påbud.

Detta försök till islamisering av samhället kan ses som en förnyad ansträngning att

hitta en nationell identitet. Efter varje nationell kris — och det har varit många sedan 1947 då Pakistan kom till — har ropen på lag och ordning och följsamhet av koranens bud varit högljudda. De ortodoxa har ständigt hävdade att landet aldrig kan överleva som självständig nation om inte den muslimska tron — för vars skull Pakistan bildades — görs till rättesnöre för både lagstiftning och personligt uppträdande.

"Koranen ger oss alla de levnadsregler vi behöver, om vi bara efterlever dem får vi ett idealsamhälle" mässar de religiösa och politiska ledarna. Ledarna är förstas alltid män. Män som talar till män. Det idealsamhälle de siar om handlar också bara om män. Den som läser koranen kan inte undgå att inse att här finns grunden lagd till ett evigt kvinnoförtryck, där står tydligt och klart att mannen är kvinnan överlägsen i det mesta och att det är han som ska bestämma över kvinnan i alla tider.

Koranen upptecknades på 600-talet i de trakter som idag

utgör Saudiarabien. Den dikterades av män för män i ett mansstyrt samhälle. Fortfarande 1978 anses det ofta som en svår hädelse i en islamsk stat att ifrågasätta det som står i koranen. Pakistan är inget undantag från den regeln, hela utgångspunkten och berättigandet för Pakistan som nation vilar ju på religionsfrågan.

Purdahsystemet råder i stora delar av Pakistan. Det innebär att kvinnorna inte får visa sig utomhus utan att bära slöja och att de ska leva åtskilda från män som inte är deras familjemedlemmar och tillåter inte kvinnors närvaro i ett blandat sällskap. Kvinnans plats är i hemmet, alla angelägenheter utanför hemmet är mannens ansvarsområde. Purdahsystemet baserar sig på en bokstavlig tolkning av koranen, just den vers som citerades i börja av artikeln.

Purdahsystemet är på avskrivning, hävdar de pakistansnare som beskriver sig själva som moderna muslimer. Dessa moderna muslimer kommer oftast ur överklassen eller det övre skiktet av medelklassen. De inser inte hur lite representativa de är för den stora massan av pakistanska folket. Men i det åtstramade politiska läget och den pågående islamisering har även dessa röster tystnat.

Tillbaka till ordningen alltså. Och ordningen är att äktenskapet och barnafödandet är det viktigaste i en kvinnans liv. Föräldrarna bestämmer

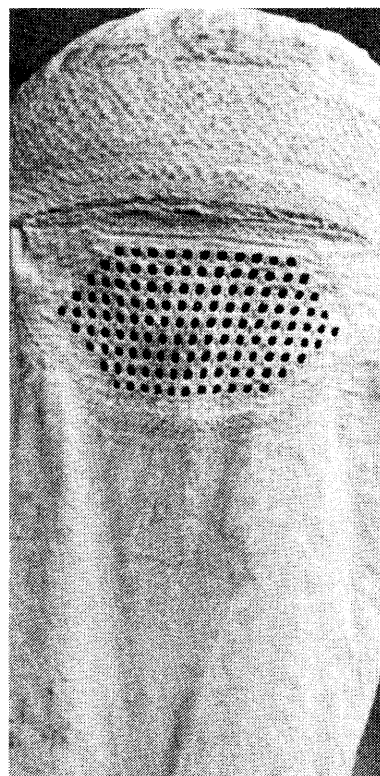
äktenskapspartnern och det hela görs upp som ett kontrakt. Äktenskapet grundar sig som regel på en ekonomisk överenskommelse mellan de två familjerna och är nästan aldrig en kärleksaffär. Den unga kvinnan förhåller sig passiv och finner sig i föräldrarnas vilja. Som regel gifts flickorna bort unga, 14–18 år är den vanligaste åldern. Kusin gifte är vanligt och anses bra, då känner man ju redan till familjen och vet vad den går för. Släktbanden förstärks och värdefull egendom stannar inom familjen.

Efter bröllopet flyttar bruden oftast hem till brudgummens föräldrar. Hennes relation till kvinnorna i den nya familjen kan bli avgörande för hur äktenskapet lyckas. Det är viktigast att bli accepterad av svärmodern och svägerskorna eftersom det är med kvinnorna i den nya familjen som hon kommer att tillbringa större delen av sitt liv. Maken har sitt umgänge utanför hemmet.

Efter cirka nio månader bör det första barnet komma och då helst en son. Flickorna är mindre välkomna och förstföderskans anseende sjunker. "Det blev bara en flicka" kommenterar man besviket. Sönerna behandlas i allmänhet bättre än döttrarna, de äger företräde när det gäller utbildning och hälsovård och favoriseras också på andra områden. Det är till exempel alltid männen och sönerna som äter först i de flesta pakistanska hem. De serveras de bästa bitarna, kvinnorna och döttrarna får äta det som blir över.

Många kvinnor väntar barn hela sitt fertila liv. Familjeplaneringsprogrammen har hittills misslyckats och som orsak nämns kvinnornas okunnighet, ointresse och låga medvetandegrad. Männen nämns däremot sällan i sammanhanget. Det faktum att det är männen som bestäm-

Text och bild: Inez Svensson

mer över kvinnornas kroppar och att de oftast anser kvinnans viktigaste funktion vara barnafödandet, har inte de som är ansvariga för familjeplaneringen vågat tackla.

En man har enligt koranen rätt att ta sig fyra hustrur. Att koranen också kräver den första hustruns samtycke och förutsätter att han behandlar sina hustrur lika, bryr sig få män om. Kvinnans möjlighet att förhindra mannen från att ta sig flera hustrur är i praktiken lika med noll. Vem skulle hon kunna vända sig till utanför familjen? Den man som tar sig en andra, tredje och fjärde hustru kan alltid åberopa koranen, någon lagstiftning som förhindrar polygami finns inte i Pakistan och inte heller någon debatt i frågan.

Under Bhutto-regimen fanns det ändå en del tecken som tydde på att situationen för Pakistans kvinnor kunde komma att förändras till det bättre. Kvinnans situation och roll i samhället diskuterades i massmedia på ett öppnare sätt. Bhuttos hustru och dotter tog aktiv del i debatten kring kvinnofrågorna och uttalade sig ofta på ett för Pakistan ovanligt djärvt sätt. Bara detta att de tog del i det offentliga livet, höll tal och för rättade invigningar obesløjade och utan nedslagna ögon ingav många pakistanska kvinnor hopp om framtiden.

Nu är den tiden förbi, det är återigen de konservativa krafterna som styr och ställer. Det kan bara innebära större lidande för kvinnorna.

Också i Bangladesh, som ju fram till 1971 var en del av Pakistan, har kvinnornas situation försämrats under militärdiktaturen efter en kort tid av förbättring efter revolutionen.

A. Razzak, som kommer från Bangladesh, berättar i ett brev till vi människor om kvinnorna i sitt hemland:

Långt tillbaka i historien hade kvinnorna en bättre position, de delade många av de samhälleliga plikterna med männen, de flesta religiösa riter och ceremonier var öppna för dem. Men när hinduerna tog makten förklarade de att kvinnor av naturen var orena och klassade dem som slavar. När islam kom in i landet hände ungefär detsamma med de muslimska kvinnorna. Den bengaliska kvinnan hyllades för sin förmåga att uthärda orättvisor och diskriminering.

Men 1971, då de inte proteste-

rade eller gjorde motstånd mot de pakistanska soldaterna, som vanärade 250 000 kvinnor, hade deras män inget till övers för deras ödmjukhet och underkastelse. De kunde aldrig återvända hem och många av dem hängde sig i sina saris i militärlägren. Inte ens deras släktingar tog ställning för dem. Trots det annars stränga abortförbudet tilläts abort för att förhindra att barn med pakistanska fäder föddes.

Revolutionen i Bangladesh gav kvinnorna stora rättigheter men snart återinförde de konservativa elementen uppbackade av militär och byråkrati de gamla lagarna. Men en väpnad motståndsrörelse mot militärregimen växer sig allt starkare. Kvinnorna i Bangladesh måste återigen vänta eller delta i kampen för ett samhälle som förändrar deras villkor.

Hilda Bernstein: För deras segrar och deras tårar

Kvinnor under apartheid i Sydafrika

Barrikaden

Hilda Bernstein är född i Sydafrika och har själv drabbats av apartheidpolitiken. I sin bok visar hon vad systemet innebär för samhället i stort, men tar också upp de ytterligare orättvisor som drabbar de afrikanska kvinnorna jämfört med männen genom det tredubbla förtryck de utsätts för. Kvinnornas långa kamp mot passtvänget och den handlingskraft och politiska medvetenhet de trots förtryck och en omänsklig börda visar gör ett mycket starkt intryck.

Boken tar också upp apartheids speciella språk och det faktum att den som använder det redan till en del accepterat systemet. Förutom ord som apartheid, bantu, passlagar använder den vita rasistregimen ett språk som gör att man inte tror att det är människor de pratar om. Den afrikanska befolkningen nämns som produktionsenheter, överflödiga bihang och i de vita områdena skall de "svarta fläckarna rensas ut". Vad händer med människor som inte bara har en hopplös fysisk miljö att kämpa mot utan

dessutom är kasserade som människor? En afrikansk kvinna som citeras i boken säger så här om kvinnorna i reservaten: "Det är den tragiska situationen om tusentals unga kvinnor som blir änkor långt innan de nått en ålder av 30 år, unga gifta kvinnor som aldrig varit mödrar, unga kvinnor vars liv har varit en lång sorgesång, med begravning av den ena babyen efter den andra och slutligen begravningen av maken — sin älskare som hon aldrig känt som make och far till barnen. För dem — både män och kvinnor — innebär det slutet på livet att bli vuxen. Det betyder ensamhet, sorg, tårar och död. Det betyder ett liv utan framtid, därför att det inte finns någon nutid."

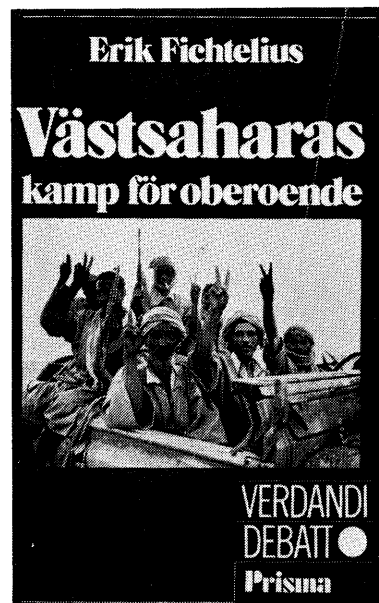
De frågor som tas upp i boken är väsentliga för förståelsen av vad apartheidsystemet innebär och i den svenska utgåvan finns efter varje kapitel diskussionsfrågor som borde kunna fungera som ett bra underlag för en studiecirkel. I boken sägs att ett barns liv bestäms när det föds av hudfärg och kön. Den som ifrågasätter den roll den fötts till upptäcker att den inte kan förändras utan att hela samhället förändras. Efter att ha läst boken är man övertygad om att det stämmer.

Britt Wettin

Erik Fichtelius: Västsaharas kamp för oberoende

Prisma

I Västsahara pågår ett krig som inte längre uppmärksammas i massmedia. Antagligen därför att det är ett ställningskrig som det inte finns något sensationellt att säga om. Ordentligt uppmärksamman blev konflikten i nordvästra Afrika i samband med "den gröna marschen", när 35 000 marockaner på kung Hassans order marscherade in i Västsahara.

Västsahara är ett strategiskt beläget ökenland vars befolkning är nomader. Landet har en ansevärd mängd fosfat, som skulle kunna ligga till grund för befolkningens försörjning och utveckling.

1973 bildades Polisario för att kasta ut den spanska kolonialmakten och upprätta en självständig stat. I två år förde de gerillakrig mot Spanien.

När spanjorerna 1976 officiellt drog sig ur Västsahara överlämnades administrationen till Marocko och Mauretanien — bägge hade gjort anspråk på området — som delade upp landet mellan sig.

Dagen därpå utropade Polisario en egen republik — Den Saharis-

ka Arabrepubliken, RASD. Detta ledde till att OAU, vars utrikesminister just då sammanträdde för att bli ta ställning till om man skulle erkänna Polisario som befrielse rörelse, slapp att splittas som man gjort i frågan om Angola. I stället fick varje enskilt land ta ställning till om den nya staten skulle erkännas. Bara tio stater erkände RASD.

Ockupationsmakterna mötte ett starkt motstånd, men lyckades driva Polisario och civila flyktingar mot gränsen till Algeriet där läger upprättades. Men flyktinglägren bombades — även med napalm — och flyktingarna tvingades ta sig över gränsen till Algeriet.

Sedan dess befinner sig de marockanska och mauretanska erövrarna i de städer man beslutet sig för att hålla, medan öknen behärskas av Polisario. De sahariska soldaterna har vuxit upp i öknen och är vana vid värmen och solen, klarar sandstormen och vet var vattenhål finns.

Erik Fichtelius har gjort två resor i Västsahara och ger i sin

informativa bok en historisk bakgrund till det som händer i Västsahara i dag. Han skriver ingående om det ökenkrig som pågår, flyktingarnas situation och de olika ländernas agerande. Han redogör också för de mål Polisario kämpar för att uppnå. Utan att kunna bedöma faktauppgifterna tycker jag ändå att boken är en bra grund för den som vill försöka förstå vad som händer i Västafrika och varför. Men var får man information om vad som hänt sedan 1977? Det finns ingen stark solidaritetsrörelse i Västeuropa för sahariernas sak. Anledningen till det kan vara att det på ytan ser ut att röra sig om en lokal konflikt. Att stormakterna inte är direkt inblandade. Men förutom Spanien, Marocko, Mauretanien har både USA och Sovjet i olika grad ekonomiska och politiska intressen i området. Och så naturligtvis saharierna som jagats ut ur sitt eget land och vill ha rätt att själv avgöra sitt lands framtid.

Britt Wettin

som de varit utsatta för sedan barndomen, i den egna familjen.

Men värre än den fysiska tortyren är den psykiska. Med förtäckt hot, lögn, antydningar om hämndaktioner mot kvinnornas familjer tvingas de torterade att vackla. Ohyggligast av allt är osäkerheten och ovissheten, som bödlarna utnyttjar till det yttersta.

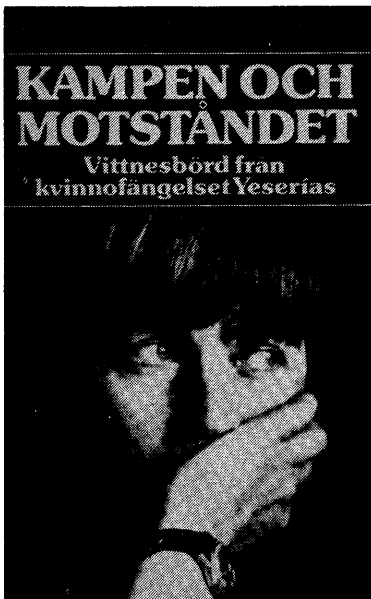
I ett särskilt avsnitt, Tio dagar som upprörde en värld, har Eva Forest, läkare och psykolog, samlat några röster i ett samtal där tortyren analyseras: vad tortyr gör med den som undergår den, vad tortyr gör med dem som torterar. Detta är ett unikt avsnitt, fruktansvärt men samtidigt, på ett fruktansvärt sätt, lärorikt. Man erinras om att i denna stund händer detta inte bara i Spanien efter Franco utan i Iran, i Chile, i Argentina... Ändå — och därför är Eva Forests bok inte bara upprörande och ohygglig utan inger också hopp — föds ur dessa samtal en ny motståndsvilja:

"Erfarenheten av tortyren fanns där. På något sätt måste den stora chocken omvandlas till skapande energi. Den viktigaste delen av de här samtalen har kanske varit den som inte syns men som har blivit till nytta för alla: deras befriande verkan. En sådan våldsamt upplevelse för med sig en mycket djup kris, en verklig revolution inom individen, som måste kanaliseras utåt. Att tala om det, utbyta erfarenheter och diskutera hade stor betydelse. Det innebar att man blev mycket berikad och övervann ett trauma, som alltid är svårt att bära. Under de långa samtalen kom sovande krafter fram, vaknade förvånande möjligheter, det var ett utbrott av fantasi och in-neboende revolutionär förmåga som vi inte känner oss kapabla att beskriva i all dess rikedom, men som vi vill vittna om."

K.W.

KAMPEN OCH MOTSTÅNDET

Vittnesbörd från kvinnofängelset Yeserías

Eva Forest: Kampen och motståndet

Rabén & Sjögren

Innan Eva Forest för en tid sedan frigavs ur det spanska fängelset Yeserías i Madrid, hann hon samla vittnesbörd från trettio kvinnor — varav nio ur den baskiska frihetsrörelsen — som undergått tortyr. Materialet smugglades ut ur fängelset; det har nu kommit ut på svenska under titeln *Kampen och motståndet*.

Det är en fruktansvärd anklagelseakt. Vittnesmål efter vittnesmål berättar om övergrepp, sexuella råheter, plågor — för många en fortsättning av ett våld

Böcker om gamla

Är gamla människor tråkiga? Det är en fråga som väl många, gamla som yngre, har sin åsikt om, och som väl alltför ofta besvaras med ja.

Men en som inte tycker det är Lars Ulvenstam. Han har lagt ner mycken tid och omsorg på att intervjua ett fyrtiotal äldre män och kvinnor om hur de ser på det liv de levat. Resultatet föreligger i boken *Så blev mitt liv* och det är en fascinerande läsning.

— Snart finns det inte längre någon som minns dem, säger Ulvenstam. Men för ett ögonblick ska deras ansikten se på dig. Så blev mitt liv, ska de berätta.

Och vidare:

— Detta är de mångas berättelse. Inte herrarnas utan herrarnas drängars och pigors. De som lever anonymt i statistiken. De här människornas var jämlikar i svält och armod. De är jämlikar som folkpensionärer i Sveriges välstånd. Likheter i yttre betingelser resulterade inte i en grå och ansiktslös massa. Människor förblir unika och särpräglade. Än en gång slår det en: det finns inget ordnärt hos vanligt folk.

Boken är delad i två avsnitt, det ena om att arbeta, det andra om att åldras, till detta kastar författarens egna reflexioner ett strålkastarljus över ämnet, de åldrande.

Urvalet har stor bredd. Där finns fiskare, trädgårdsmästare, vårdbiträde, litografer, förgyllare, lantbrevbärare, typografer, lagårdsarbetare osv. — ja tomt en 94-årig före detta cirkusryttarinna. Förvånansvärt få fabriksarbetare har tagits med, dit hör dock ett par arbeterskor i textil- och chokladindustrierna, däremot ingen gruv- eller byggnadsarbetare.

De flesta — men inte alla — har haft ett yrkesarbete som intresserat dem och givit en mening åt deras liv. Det är kanske där urvalet ligger.

Många har varit fackligt och kommunalt verksamma. Tora Svensson, 80, som varit tidningsbud, fabriksarbeterska och så småningom fattigvårdsassistent gick in i Kvinnoklubben 1926, kom in i stadsfullmäktige i Sundbyberg samt i drätselkammaren och en rad olika nämnder, blev ef-

ter trettio års tidningsutbärning hedersledamot i Transport. Karin Nilsson, 84, vistas på hemgården i Norrköping som hon själv tagit initiativet till, organiserade textilarbeterskorna, kom med i förbundsstyrelsen och stadsfullmäktige men var också frikyrkligt aktiv. Det finns också de som varit medlemmar i VPK och SKV.

De flesta har också något intresse utanför yrket: naturen, en egen trädgårdstappa, något konsthantverk, studier, socialt arbete. En kvinna i sjuttioårsåldern har tagit studenten och studerar vid universitetet, en pensionerad litograf har målat hela sitt liv och även ställt ut.

Med förundran betraktar de flesta den samhällsutveckling de bevittnat under sina långa liv och tycker att de nu har det ofattbart bra, antingen de bor på pensionärshem eller i egna lägenheter. Men de har svårt att förstå sig på missnöjd ungdom — den borde veta lite mera om hur det var förr, menar många.

Och det är något som vi andra också kan ha gott av, vi som aldrig upplevt svälten, tiotimmarsdagen eller att bo åtta, tio människor i ett rum. Här kan *Så blev mitt liv* vara till god hjälp. Eller som författaren säger:

— Snart ska deras ansikten suddas ut. Men någon skulle ändå ha hört deras röst.

Reidar Jönssons *Emilia Emilia!* har också hämtat sitt ämne från arbetarmiljö, men det är endast ett människoöde han skildrar, Emilias. Egentligen är det Emilia själv som berättar om sitt liv, författaren har bara lyssnat och återger hennes berättelse utan kommentarer men vinklat från olika synpunkter.

Emilia föddes 1894 på en gård utanför Halmstad. Fadern, mejeristen Nils Jönsson dog ung, och modern Anette, fick ta över hans sysslor på gården. Men Anette som inte förstod sig på papper blev avlurad sin egendom av en svåger, äldsta dottern blev piga hos gårdens bonde och Emilia hos friherinnan Hermelin på Förlinge. 13 år var hon då och hade ensam 16 personer i maten, förutom städning och tvätt, allt för en lön av 12 kronor i månaden. I åtta månader stod hon ut, sen kom hon som barnflicka till konstnären Ernst Norlind i Skåne och där trivdes hon utmärkt. Sedan

kom hon till en överläkare i Ängelholm och det var där hon träffade August. Det blev de två för livet.

August var en skicklig och uppskattad maskinarbetare men också fackföreningsledare med dragning åt syndikalismen. Han för runt och agiterade, men Emilia stannade hemma och skötte hus och döttrar samt en liten fosterson. Något egentligt yrkesarbete hade hon aldrig, hon hjälpte August med hans protokoll och var under kriget aktiv inom Röda Korset, särskilt för de många flyktingarna från olika länder.

Materiellt sett hade de det bra. Men August var besviken på den utveckling arbetarrörelsen tagit och blev bitter med åren. Och 1963 gick han plötsligt bort i en hjärtattack.

Emilia stod ensam nu, med ett stort och omodärnt hus med trädgård som hon med släktens hjälp snart bytte ut mot en tvåa i ett HSB-hus i Höganäs, den plats där hon bott i nära femtio år. Ensam, vemodig, med få besök, mest inne. Och när hon tillfrågas om framtiden säger hon:

— Framtiden?

Äh, jag drömmer mycket och jag tänker mycket när jag går här i lägenheten.

Mest tänker jag på August.

Jag minns när han ropade på mig:

Emilia, Emilia!

Det blir mer tillbakablick än framtidsdrömmar. Och kanske är det bäst så.

Om båda böckerna gäller Ulvenstams ord:

— De här åldringarna var med och skapade dagens välstånd. De är ingen utskottsvara eller avfall. De är fortfarande mänskliga röster. Det vore klokt, om inte annat så för vår egen skull, att vi insåg det. Vi borde känna igen oss själva i den gamle mannen eller den gamla kvinnan. Men det gör vi inte. Därför ville man helst att yngre och medelålders skulle ta del av berättelserna.

Men vi hoppas att de gör det!

För gamla människor är inte tråkiga.

M.P.W.

Lars Ulvenstam:
Så blev mitt liv
Forum

Reidar Jönsson:
Emilia, Emilia!
Författarförlaget

Simone de Beauvoir Ålderdomen

Gebers

Det är många som skrivit om ålderdomen, från de gamla kinesiska och antika författarna till nutidens.

Till denna skara har nu också den franska författarinnan Simone Beauvoir sällt sig med *Ålderdomen*, ett verk som borde bli klassiskt.

Om vidsträckta studier och ett omfattande kunnande vittnar de stora överblickarna, inte minst den historiska. Här kan man få många nyttiga lärdomar om hur folk i gångna tider betraktat sina åldringar och behandlat dem. Ingenstans hade de gamla en så säker ställning som i det gamla Kina, t o m kvinnorna, de som unga så förtryckta fick på ålderns dar sin chans att själva förtrycka, i all synnerhet sina svärdöttrar. Hos judarna var förhållandena likartade, patriarkerna regerade familjen och stammen och trivdes så bra med det att de enligt Bibeln uppnådde många hundra år. Och överst på skalan fanns Jehovah, även han en vresig och makt sjuk patriark som Gamla Testamentet skildrar honom.

Synen på åldringarna har varierat inom olika kulturer, oftast betraktades de som en börda, och man ville helst bli kvitt dem, även om man inte tog dem till ättestupan som våra förfäder.

En sak har Beauvoir klar blick för och framhåller kraftigt: skillnaden i levnadsvillkor hos rika och fattiga. En åldring inom de borgerliga eller feodala samhällsklasserna, som har sin egendom i behåll, behöver inte ha andra bekymmer för de växande åren än ålderdomskrämpor och familjekonflikter.

Annorlunda inom de egendomslösa klasserna. Där betyder den gamla mannen eller kvinnan en mun till att mätta av det redan knappa brödet.

Redan på medeltiden började man ta hand om gamla och orkeslösa i asyler, småningom blev det fattigstugor i socknarna, senare ålderdomshem och nu senast pensionärshem och pensionärs-lägenheter. Beauvoir framhåller särskilt de skandinaviska länderna för deras förebildliga sätt att ta hand om sina gamla och detta i motsats till Frankrike, där lik-

giltighet och slentrian tycks råda. Hon understryker också att enda sättet att ge de gamla en ljus eller åtminstone draglig ålderdom är att ge dem pensioner som de kan leva på.

Allt detta skildras i bokens första del, i den andra söker hon skildra människan i världen. Det gäller att inte förneka utan att upptäcka och acceptera sin ålderdom, att inse kroppens livserfarenhet. Som exempel drar hon fram en rad berömda män och en kvinna som nått hög ålder: en Tizian, en Goethe, en Victor Hugo och en madame Sevigné. Kanske beror det på att det är dessas ålderdom man vet mest om. De fatiga har varit ointressanta och när de förekommer i litteraturen är det ofta som förfallna och försupna, mera sällan som utsagna offer för kapitalistisk samhällsordning.

Grundligt och initierat belyser hon också de åldrades förhållande till sexualiteten, hos många avtar den med åren, hos andra yttrar den sig som exhibitionism eller onani, några — en Hugo, en Goethe, en Tolstoj — behåller sin virilitet ännu uppe i sin höga ålderdom. Om kvinnorna har hon inte mycket att säga, de som ännu har åtrån kvar döljer den helst som något skamligt — i motsats till männen, som är stolta över den. Här bidrar också omgivningens syn på de alltför sexuellt aktiva gamla.

Även kreativiteten avtar med åren. Vetenskapsmän har gjort sina största upptäckter i medelåldern, de biter sig fast vid vad de en gång uppnått och har svårt att följa med i den framtormande utvecklingen, detta gäller även ett geni som Einstein. Med författarna ställer det sig lite annorlunda, deras fantasi avtar, de skriver inte gärna tjocka romaner längre, däremot memoarer, essäer och — dikter.

Tonsättare blir ofta bättre med åren, för dem är "åldrandet en vandring fram mot en frihet som författaren äger alltifrån sin ungdom eller åtminstone från mannaåren, medan de regler han måste respektera känns mindre kvävande." För målarna gäller något liknande och många konstnärer har skapat sina bästa verk på ålderns höst. Detta gäller Rembrandt, Tizian, Michelangelo, Goya. en författare har inte alltid

något att säga, men en målare finner alltid något att måla.

Åldrande politiker är intressanta, därför att deras inställning kan vara avgörande för hela folks öden. Beauvoir är spektisk mot dem:

— När vi granskade de historiska samhällena konstaterade vi att oavsett regim och partitillhörighet så var de gamla benägna att sälla sig till de konservativa. Det är svårt för dem att slippa ifrån det förflutna som har format dem: det är genom detta förflutna de ser det innevarande ögonblicket och de missuppfattar det... De har representerat ett historiskt ögonblick: men historien förändras och kräver nya män.

Hon visar på tre exempel: Clemenceau, Churchill och Gandhi. Och hon kommenterar:

— Det är ingen slump att dessa tre åldringar slutade sina liv med nederlag. Politikern är till för att göra historia och dödas av den. Han inkarnerar den i ett visst ögonblick som han inte kan komma ur vad han än gör.

När Beauvoir till sist skildrar ålderdomen och den dagliga tillvaron är det nästan med samma motvilja som i de gamla farserna. Hon finner snikenhet, gnällighet, misstro, ärelystnad (!) hos de gamla, också aggressivitet. Det enda försonande drag hon finner är kärleken till barnbarnen.

Men ändå! Under dessa obehagliga egenskaper ligger ofta något annat: en kamp för den egna friheten, för oberoendet. Det händer också att människor i hög ålder på nytt tar upp en modig kamp för det de trott på — det strålande exemplet är Bertrand Russell. Och för många kvinnor betyder ålderdomen en frigörelse från det som hållit dem nere.

Ytterst är det dock samhället som bär ansvar:

— Samhället bekymrar sig inte om individen annat än i den mån han är lönsam. Det vet de unga. Deras ängslan i den stund de gör sitt inträde i samhällslivet motsvarar de gamlas ångest i det ögonblick de utestängs därifrån.

Det räcker inte med en generösare ålderspolitik — det är ett helt system det här gäller. Och kravet är: förändra livet självt!

Margit Palmaer

Sonja Åkesson En värld att avliva

Rabén & Sjögren

På sjukhuset, strax före sin död, ställde Sonja Åkesson samman det urval prosastycken från 1960—1970 som nu kommit ut under titeln "En tid att avliva". Det är novellsamlingen *Skvallerspegel* från 1960, noveller ur *Efter balen* 1962, två stycken avsnitt ur dikt- och debattboken *Pris* 1968 och åtta noveller ur *Ljuva sextital*.

I *Skvallerspegel* och *Efter balen* är hon ännu nära sitt gotländska ursprung. Instängdhet och missunnsamhet står som en lukt ur husens väggar. Väckelsen går genom bygden. Dans är synd, och glädje. Frun i huset, där Sol-Britt tjänar, är ett snålt och elakt stycke. För 60 öre kan man fortfarande köpa något och furirer är ännu stiliga. Och Sol-Britt blir med barn och tar inte bort det, Gunborg, fina fröken, som mannekängat i Stockholm, tynar bort på sitt rum... Svenskt 30- och 40-tal och decennier ännu längre bort lever kvar i SÅ:s skildringar av tristess och längtan-bort på 60-talets landsbygd. Men det är en levande svensk landsbygd som omger flickorna på väg till dansbanan och den övriga frusna vilsenheten, med kor i hagarna, bärplockning, slakt och skörd. I samhället känner alla varandra och håller reda på varandras vandringar och förhistoria. Något som heter flykten från landsbygden pågår, och Stockholm är fixstjärnan. Men landsortsflickans liv i Stockholm är också hunsat och penningarmt. För att få lägenhet måste man vara "katastroffall" och på mödrakemmen finns också de gifta mödrarna, för de har ingenstans att bo...

Men *Pris*, 1968, har SÅ slagit igenom. Hennes speciella ton når många. Hon är livsfarligt säker när hon klipper ihop collages ur veckotidningsnovellerna och kän-

disjournalistiken. Läkare och sjuksköterska, Sofia Loren och Carlo Ponti, prinsessan Margaretha och John Ambler, Farah Diba och shahen manglas ihop till en oändlig Han-och-Hon av obeskriverlig idioti.

Återglansen från 60-talet i de senare novellerna, med Ringo Starr och framtidstro och expansion, känns oändligt avlägsna, som ett eko. I några av de sena novellerna har SÅ:s personliga ton djupnat och blivit bittrare, samtidigt som hon blir röst för många när hon skriver: "jag är så utle och trött på alltihop och... jag har så jäkla dåligt samvete att jag inte kan vara och känna och orka som jag skulle vilja."

"En värld att avliva" är en fin sammanfattning av SÅ:s 60-tal inom prosan, och en påminnelse om vad hon betytt. Men än en gång skulle man vilja upprepa vad som också gäller diktutgåvan: varför kan inte förlaget förse dessa böcker med en introduktion om SÅ och hennes författarskap — för oss som fått följa henne men framför allt för de nya läsare som nu ska lära känna henne?

K.W.

Anais Nin: Albatrossens barn Hjärtat har fyra kammare Spion i kärlekens hus W. & W.

Det är intressant att läsa *Albatrossens barn*, *Hjärtat har fyra kammare* och *Spion i kärlekens hus*, tre tunna små volymer som Anais Nin publicerade 1947—50 och som behandlar samma erfarenhetsstoff som Anais Nin beskrivit i de tre digra dagböckerna som hittills utgivits. Då blir dagböckerna som ett brett flöde, där allt registreras, vännernas olika personligheter, som upplevs i minsta detalj av Anais, hennes egna reaktioner som bokförs lika noggrant, de gemensamma aktiviteterna, funderingar över konstens väsen, återspeglningar av det

Sonja Åkesson Hästens öga

Författarförlaget

De sista åren av sitt liv bodde Sonja Åkesson i Halmstad, där hon också fick vård på en psykiatrik. *Hästens öga*, hennes sista diktsamling, 1977, innehåller äldre opublicerade dikter men också nyskrivna. Verkligheten i Halmstad, som också är verkligheten i många av Sveriges kommuner, de hopdrivna, öde människorna, sjukhusinteriörer är några av de "yttre" motiven, liksom "turistbilder" från Portugal och tunnelbaneglimtar från Stockholm. Kulisser kring en alltmer definitiv ensamhet och övergivenhets-känsla, som bryts av sammanpressade rop av bitterhet och uppror. Ängest- och livsdikterna får sin skarpa skugga av dödens närhet; i dem och en serie kärleksdikter kommer SÅ oss än en gång avskalat nära. Än en gång blir man medveten om vilket tomrum hon lämnat, hur väsentliga hennes iakttagelser var.

K.W.

politiska livet. I romanerna finns samma stoff sammanpressat, som en kvintessens, en dyrbar parfym. Den fara som hotar, den poetiska överlastningen i språket, det ogripbara och oerhört individualistiska är mest märkbart i den tidigaste boken, *Albatrossens barn*, där väl Anais Nin också är mest osäker. I Paris dansar dansösen Djuna och möter män, som representerar olika sidor av hennes personlighet men som i sig själva förblir konturlösa, ogripbara. Också *Spion i kärlekens hus* har ett liknande tema. Scenen är New York, huvudperson heter Sabina. Hon kan ständigt återvända till en trygg hamn, den evigt förlåtande maken Alan, efter utflykter med andra män. Scenbytet har medfört att pulsen och rytmen är en annan, desperatare och hetsigare, än i de tidigare böckerna. Här inför också en ny gestalt, "lögnavslöjaren" eller detektiven, som

markering av ett slags medvetenhet om världen utanför. Anais-Djuna-Sabina har förlorat sin oskuld och barnets — kvinnans — konstnärens självklara rätt.

I mitt tycke är *Hjärtat har fyra kammare* den märkligaste. Historien är enkel. Djuna älskar Rango, en förvildad, drickande rebell, som lever i ett bisarrt förhållande till sin ständigt sjuka hustru Zora. Han drar också in Djuna i detta — i dubbel mening sjuka förhållande. Djunas långsamma och svåra insikt är inte ny: att en triangel av det här slaget kan vara nästan obrytbar, därför att de båda kvinnorna står för olika sidor hos mannen, och också sinsemellan binds hårt till varandra av egenskaper som finns eller förkvävts inom dem själva. Så som Anais Nin gestaltar denna insikt blir den skakande, oerhörd. Här är det inte fråga om litteratur, kvintessen, utan om egna, svårköpta livserfarenheter, mognad och mod att gå vidare, allt av Anais Nin givet en fulländad yttre form. Här talar samma Anais som i dagboken: en människa som vill förstå och leva livet genom att hålla sig öppen, sårbar, påverkbar — men också reflekterande.

K.W.

Alice Lyttkens: Leva om sitt liv

Bonniers

Jag hör till dem som haft mina fördomar om Alice Lyttkens men jag har fått rubba dem, först efter att ha läst hennes svenska kvinnohistoria och nu efter att ha läst hennes självbiografi. Denna första del går fram till 1920 och handlar om hennes uppväxt i Malmö. Jag tycker att hon på ett intressant sätt lyckas sätta in sitt liv i ett tidsmässigt och — jag vill faktiskt använda ordet — klassmedvetet perspektiv. Även om hon själv lever i en trygg borgerlig miljö är hon klar över hur klasskillnaderna ser ut och hur villkoren är för de många som betalar de fås välstånd.

LW

Betald
annonsplats

gidlunds

Gunnar Quist: Konsten att bli en god flicka

Liber

Den internationellt kände forskaren Gunnar Quist är en av de få män som specialiserat sig på kvinnornas historia. Självt menar han att "kvinnohistoria" inte är någon specialitet utan sammanhänger med hela samhällets struktur och utveckling, något som fordrar grundliga studier.

Själv innehar Quist en forskartjänst och leder ett forskningsprojekt om kvinnorna i industrisamhället med tonvikt på arbetarrörelsens kvinnopolitik.

Nu har han samlat några av sina kvinnohistoriska studier i en bok med den anslående men något missvisande titeln *Konsten att bli en god flicka*. Titeln anknyter till ett digert och på sin tid högt skattat verk av den tyske teologen Ewald, översatt till svenska 1811. Med utgångspunkt från denna flicka — inte bara god utan också oskuldsfull och okunnig — skildrar Quist den långa törnestig de svenska kvinnorna hade att vandra mot den hägrande emancipationen. Han ägnar stor uppmärksamhet åt Fredrika Bremer och hennes vacklande både i kvinno- och okänt, negerfrågan, åt Almquist: Det går an och åt den långa raden av kvinnohistoriker med mer intresse för den borgerliga kvinnans frigörelse än för arbetarkvinnornas hårda villkor och bittra kamp. Tyngst väger dock den långa och faktsäckade uppsatsen om LO och kvinnorna på arbetsmarknaden. Där finns mycket att hämta för den politiskt medvetna.

Och det gör det över huvud taget i denna nyttiga och läsvärda bok.

M. P. W.

Tidskrifter

Pockettidningen R 2/78

handlar om DAGHEM med underrubriken "Om pottor, och pedagogik, frön, fröknar och föräldrar". Man tar bl a upp hur livet kan te sig på olika dagis, hur klasskillnaderna slår igenom och om hur daghemsbristen präglar de vuxnas tillvaro

Vad vill vi med dagis?

heter nr 13 i Förbundet KOMMUNISTISKA skriftserie, utgiven av förlaget Barrikaden, Tobaksvägen 24 123 57 Farsta. Den är skriven av en grupp människor med anknytning till dagis: som föräldrar, personal, eller aktiva i aktionsgrupper. Häftet avslutas med en studiehandling till 10 studiemöten om daghemssituationen.

Ord&Bild 1/78

ägnar halva numret åt MAT: om matproduktion och ätande i det högindustrialiserade kapitalistiska samhället, om matens historia, om förgiftning av maten och om maten som kultur. I nr 4/78 (juni) planerar man att fortsätta matdebatten.

Rödhättan 9—10

Arbetets kvinnors tidning, har som tema den socialdemokratiska kvinnorörelsen i Sverige till 1910.

Kvinnor i Luleå

Kvinnogruppen i Luleå har nu utgivit ett andra nummer av sin tidning Kvinnor i Luleå. Man tar bl a upp arbetslösheten för kvinnor i Norrland och daghemsbristen. Vidare intervjuas författarinnan, hemmafrun, fembarnsmamman Ulla Ekh. Tidningen kan beställas från Kvinnogruppen i Luleå, Lärargatan 1, 951 38 Luleå.

Inge Eriksen: Victoria och världs- revolutionen

Tiden

När jag läste Lars-Olof Franzéns artikel om boken och dess författarinna danskan Inge Eriksen i Dagens Nyheter för mer än ett år sen, blev jag fascinerad och lycklig. Det här var en bok för mej, författarinnan en person jag absolut måste träffa. Jag klippte ut artikeln och satte den på väggen över min säng. När den nästan hade gulnat hade romanen just kommit ut i Sverige och Inge Eriksen var i Stockholm. Jag bestämde tid för ett sammanträffande med henne innan jag hunnit läsa boken, och jag gick mycket entusiastiskt till vårt möte. Inge Eriksen ropade "kom in" på min knackning. Hon satt vid skrivbordet i sitt hotellrum och sa — sitt, jag är snart klar — och fortsatte att skriva. Hon var elegant klädd och såg ut som en sträng lärarinna, helt olik den bild av en syster som jag haft ovanför min säng i nästan ett år. Hon rökte oavbrutet.

Jag satte mig i en stol och kände mig mycket nervös. Hade jag bra frågor, hade jag egentligen några frågor alls? Efter en stund sa Inge: — Herregud, vilken dag, jag blir inte människa förrän jag får en drink. Kom så går vi ner i baren. I baren beställde hon en Bloody Mary och ville inte sitta i det mörka avskilda hörn jag försiktigt pekade ut. Vi satte oss mitt i röran kring entrén där en TV just stod på med Rapport. Resultatet av vårt möte blev "blyg journalist intervjuar berömd författare". Jag gick hem med slökande huvud. Det skulle inte bli någon bra intervju. Eventuellt ingen alls. På mitt anteckningsblock stod lösryckta fraser:

G: Vad säger kvinnorörelsen i Danmark om din bok?

I: De Hatar den!

G: Hur blev du själv politiskt medveten?

I: Jag har alltid tänkt politiskt. Växte upp i arbetarkvarter i Köpenhamn, min far var motstånds-

man under kriget, han dog när jag var nio år.

G: Kvinnorna i vår generation uppfostrades att vara snälla och söta. Hur klarade du det?

I: Jag har aldrig känt mig tvingad att vara söt och snäll.

G: Hur ser du på kvinnokraven idag?

I: Det låter egoistiskt, men det är inte mina problem.

G: Arbetar du partipolitiskt?

I: Under 67—68 inom socialistisk venstre. Jag gick ur när partiet förlorade sina leninistiska tendenser. Jag avskyr stalinismen. Jag tycker att vänstern har hantarat sina misstag väldigt dåligt. Nu vill jag kämpa mot teknokrativering och specialisering.

Det gick en tid. Så fick jag boken i min hand. Under en resa tur och retur Österlen — totalt 24 timmar — sträckläste jag "Victoria och världsrevolutionen". Den var otroligt spännande. Det kändes nästan förbjudet att en bok fick vara så underhållande, precis som förr i världen när jag läste Allers följetonger istället för någon bok jag "borde" ha läst. Efteråt kände jag mig ändå ganska tveksam, men jag hade antecknat vissa bitar i en bok där jag brukar skriva upp sånt jag vill komma ihåg.

"Om vi uppfattar vårt land så som kapitalisterna vill att vi ska uppfatta det är slaget förlorat".

"Fackföreningarnas försök att konkurrera med kapitalet utifrån kapitalisternas föreställningar om effektivitet".

"Revolutionens historiska nödvändighet — en grundläggande förändring av produktionsförhållandena — att bryta ner abstraktionerna till konkreta praktiska problem".

Det här låter kanske inte särskilt underhållande, men det är bara meningar i 550 sidor där allt finns med, äventyr, spänning, kärlek, passion och revolution. Det handlar om en revolution som aldrig ägde rum på 50-talet i ett latinamerikanskt land som inte finns och där huvudpersonen är en kvinna: Men revolutionen omfattar allt och alla, där finns ingen puritanism men mycken sensualism mitt i kampen, slitet och nöden.

Det är en verklighetsflykt i ganska positiv mening med en ganska otrolig huvudperson och fler ganska otroliga kvinnor. På nåt sätt förstår jag min upplevel-

Betald
annonsplats

gidlunds

Glenn Boman: Moa i brev och bilder

Askild & Kärnekull

Moas böcker upplever en välkommen fast senkommen renässans, som inte behöver kommenteras här. Moas många läsare väntar sig därför säkert en hel del av boken "Moa i brev och bilder". Bilderna är utomordentliga men breven och kommentarerna ger inte en sann bild av Moa.

I en kommentar till ett brev från Erlander till Moa står att Moa "inte gillade" Mannerheim. Inte gillade! Moa hatade Mannerheim, tsarofficeren som besegrade de finska arbetarna med tysk hjälp 1918, hennes hat levde kvar under vinterkriget, hon rycktes aldrig med av den reaktionära vågen som så många svenska författare från Harry Martinsson till Eyvind Jonsson och Vilhelm Moberg. Nej Moa var revolutionär och proletär till sitt sista andetag. Hon tyckte understundom om att froteras med överklassen, mest för att skratta ut dem efteråt, men hon glömde aldrig sina egna, de fattiga, de nedtrampade.

I de här breven, vilka i stor utsträckning består av brev till Moa skymtar endast glimtar av den verkliga, djupt allvarliga Moa.

Det är en ytlig, onödig bok om vår Moa — När kommer en verklig biografi över Moa?

E. P.

se av mitt möte med författarinnan. Jag klarar betydligt bättre av att läsa om henne än att intervju henne. Och en "recension" är precis lika svår som en intervju.

Gunilla Myrberg

Molly Johnson: Mormorsboken

Cavefors

Hon jobbade från morgon till kväll.

Ändå räknades det inte som ett arbete.

Hon fick ingen lön, inget tack, inget beröm.

Hon skulle bara göra det hon gjorde för att hon var gift och hade man och barn.

Så var det för de flesta fruar hon kände.

På det viset var det ju för Linneas mamma.

Och så var det också för Linneas mormor.

Linneas systrar hade likadant.

Hemmet — det blev deras livsplatser.

Det låter som en dikt fastän det är ett stycke ur en prosabok "Mormorsboken" av Molly Johnson. Den handlar om tre generationer kvinnor, mormor Britta Kristina, mamma Maria Mathilda och dottern Linnea. Linnea, född 1910, har berättat det mesta och dottern Molly har skrivit ner det med hjälp av sin dotter Tilda Maria. Det har blivit en rik, levande och hjärtslitande skildring av Fattig-Sverige och först och främst om arbetarkvinnornas

ofattbara slit. Ständigt gravida, ständigt jäktade, bärande tunga vattenhinkar, kammande löss, virkande spetsar, kärnande smör, vakande i kammaren över döende barn...

Men karlarna då — de arbetade väl lika hårt — jovisst, far kom hem från järnverket i Hofors dödstrött och kolsvart. Men hemma är han herre i sitt hus, han ska ha passning och den bästa maten och han äter den sittande i motsats till hustru och barn. Sin fritid kan han använda i en eka på sjön, han super sig full när han vill och skäller ut sin kvinna för att hon behagar bli på smällen oavbrutet.

Men "Mormorsboken" är inte bara en bok om slit och förtryck, det är också en rolig och kunskapsrik berättelse om hur man levde på landsbygden långt in på 1900-talet. Det knappa, men uttrycksfulla språket som betingas av att den är skriven för läs-svaga, gör den ännu mera suggestiv. "Mormorsboken" borde läsas av många fler än den är avsedd för. Av många tjejer som fortfarande har det svårt med självkänslan och förmågan att säga ifrån. Och av killar som måste börja fråga sig vad mansrollen egentligen har gjort med dem.

Gunnel Beckman

mannens yrke. Småningom, allt eftersom pressen växte, började de också producera sig själva både på vers och prosa. In på 1800-talet blev de skrivande kvinnorna allt fler, men deras ambitioner låg nog mera åt det litterära än åt det journalistiska hållet. Först in på detta sekel började de på allvar sippra in i det tämligen föraktade murvelskräet. De kom från borgerlig miljö, var språkkunniga och hade ibland tagit studenten. Med hjälp av "pappas" förbindelser fick de börja på tidningen, placerades som översättarinnor av utländskt nyhetsmaterial — mot låg lön förstås — och avancerade stundom till reportage och intervjuer. Många uppslukades av kvinnosidorna men började alltmer opponera mot att stängas inne i "kvinnofällan". På 1930-talet kom en medvetnare generation, yrkeskvinnorna, men först in på 1960-talet, i samband med vad Berger kallar "den stora inmarschen", började en verklig omvälvning att ske. Tidningskvinnornas arbetsområden utvidgades alltmer, de började bli fackligt aktiva och lärde sig säga ifrån. Men framför allt började de få ledande befattningar, som de så länge varit utestängda ifrån.

Margareta Berger har gjort ett gott och krävande pionjärbete på ett kvinnligt pionjärområde. Dessa pionjärer var få men betydelsefulla och med tiden blev de allt fler. 1965 hade Svenska journalistföreningen 4 430 medlemmar, varav 3 738 manliga och 692 kvinnliga. 1975 var siffrorna 7 928, varav 5 762 manliga och 2 166 kvinnliga, alltså över en tredjedel. Och av dessa hade allt fler fått ledande befattningar.

M. P. W

Margareta Berger: Pennskaft

Norstedts

Journalisten Margareta Berger har företagit sig att forska i ett litet men betydelsefullt område inom kvinnoforskningen, nämligen de kvinnliga journalisternas historia.

Det är ett svåröverskådligt och snårigt område som Berger mutat in, helst som gränserna mellan journalister, frilansare och författare å ena sidan och medarbetare på korrektur och arkiv å andra sidan är flytande och svåra att precisera. För att inte flyta ut alltför mycket har Berger klokt nog begränsat sitt ämne till fast anställda journalister på nio stockholmska dagstidningar från åren före eller efter sekelskiftet.

Men hon dyker djupt ner, redan på 1600-talet fanns en och annan kvinnlig publicist, i regel boktryckaränkor som fortsatt i

**Länsmansgårdens
Tobak**

Daggdroppegatan 2 - Tel. 54 45 72

Chilensk hungerstrejk

Den 25 maj inledde chilenska flyktingar i Sverige en hungerstrejk utanför riksdagen i Stockholm och på andra platser i landet. Vid vår pressläggning är den inne på mitten av andra veckan. För ett år sedan lovade diktatorn Pinochet FN:s generalsekreterare Waldheim upplysning om var de tusentals försvunna befinner sig. Ännu har inget svar kommit och det är för att understryka kraven på besked om dessa som man nu åter genomför hungerstrejker både i Chile och i andra länder. SKV har väddat till regeringen att den klart och tydligt kräver svar på vad som hänt de försvunna. Vi har också samtalat med en tjänsteman för UNICEF i Santiago. Tyvärr fick man inte tala med någon av de hungerstrejkande, men FN-representanten lovade att framföra vår organisations hälsning. Vårt stöd är oerhört viktigt, och det lika aktuellt nu som tidigare. Viktigt är också att vi ställer krav på massmedia att de informerar om aktioner av den här typen, för de

är ingen engångsföreteelse. Vi måste påverka dem, vi får inte godta deras medvetna försök att tuga ihjäl så viktiga manifestationer. Det kommer an på oss alla, även dej, om Chile en gång ska återfå sina demokratiska rättigheter.

SK

Under paroller som: KVINNOR STOPPAR UPPRUSTNINGEN

**Nej till neutronbomben!
Nej till svensk upprustning!
Nej till livsföraktet!**

organiserade en tvärkommitté från skilda kvinnoorganisationer, bland dem SKV, på Valborgsmäsoafton i Kulturhuset ett artist- och informationsprogram om fredsarbetet i Sverige.

På pingstafton demonstrerade man samtidigt i Stockholm, Göteborg, Oslo, Köpenhamn och Helsingfors. I Stockholm hade man samlat över 3000 demonstranter som gick från Humlegården till Långholmsparken. STOPPA NEUTRONBOMBEN var en av huvudparollerna. Det var en kraftfull manifestation och många artister hade ställt upp. Bland talarna märktes riksdagsledamoten *Majbritt Theorin* som skarpt gick till rätta med miljard-rullningen till militarismen. I år

satsar man 14 miljarder på militär utveckling medan det svenska fredsarbetet endast får 600 000 kr till sitt förfogande.

Ännu har inget vapen uppfunnits utan att det kommit till användning fortsatte Majbritt Theorin. Om neutronbomben tillverkas kommer den också att förr eller senare användas. Men för första gången har vi en chans att protestera mot ett kärnvapen innan det tillverkats. Protestera hos president Carter, kräv aktivitet av vår egen regering inför den förestående nedrustningskonferensen.

IE

Inför jämställdheten

Statliga myndigheter lämnar årligen rapport till regeringen om sitt arbete med jämställdhet. Budgetdepartementet har nu låtit sammanställa ideer och förslag ur dessa rapporter i en skrift, kallad "Inför jämställdheten 1978". Meningen är att den ska stimulera till fortsatt jämställdhetsarbete bland myndigheter, men en hel del av tipsen borde ge impulser till arbetsplatser överhuvudtaget — t ex den utmärkta genomgången av vad som är sekreterarens och kontoristens arbete och vad som var och en bör sköta själv. Skriften är utgiven på Liber förlag, kostar 15:— och bör finnas i bokhandeln.

ARJA SAIJONMAA's DUBBEL-ALBUM

inspelat i Stockholms Konserthus 9 januari 1978,
med Bouzoukisolisten GREGORIS TZISTOUDIS,
MUSIK AV MIKIS THEODORAKIS.

Finns nu i
din skivaffär:

På Skiva & Kassett från

Grupp 8-kongress

Under helgen 20–21 maj höll Grupp 8 sin första kongress som nationell organisation. Merparten av tiden ägnades åt att diskutera Kvinnobulletinen, Grupp 8:s tidning, och hur arbetet med den skall bedrivas. Kongressen uttala- de sig också mot neutronbom- ben och mot kärnkraften.

Jämställdhetskommittén

påbörjade i januari planeringen av en undersökning av den kvinnliga arbetskraftsresurs som under kortare eller längre period av sin yrkesaktuella tid är hemar- betande. Utredningen ska ge underlag för förslag till åtgärder för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Barheidas tre hustrur

Stig Holmqvist, Aud Talle

Tar upp kvinnornas roll och förhållande till mannen i en polygam familjesituation. Fa- miljen som skildras i ord och

över 70-talet bilder är bara- baiger, ett boskapsfolk i Tan- zania. Bygger till stora delar på en TV-serie som författar- na gjorde för en tid sedan.

212 s. Cirkapris 55:–

LiberFörlag

Rättelser

Märta Tamm-Götlind har i ett brev till Vi människor påpekat ett par fel i nr 1/78, Kvinnor i Upp- land:

"I Ruth Bomans intressanta artikel om kvinnoliv i Uppland finns ett fel på sid 20, mitt på si- dan. Där står att Ann-Margret Holmgren välkomnade det stora jubelmötet i universitetsaulan. Hon var nog med i processionen in till aulan, men det var **Ellen Ha- gen** som öppnade mötet. Jag vet det väl för jag själv var den gån- gen övermarskalk för rösträtts- marskalkerna".

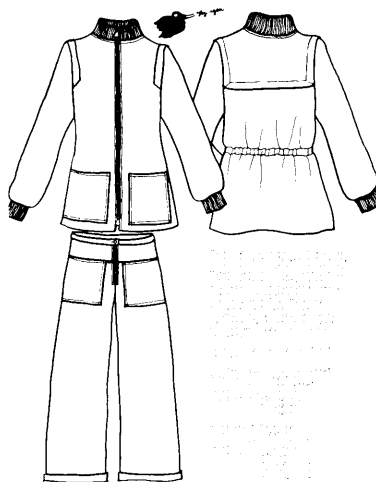
Det hade också insmugit sig ett korrekturfel i Märta Tamm-Göt- linds artikel om barnarbete i Uppland. Där står att skogsar-

betet var otillräckligt för smeds- familjerna som därför måste ta till sjöslätter. Det ska vara skogs- betet, annars blir sammanhanget obegripligt.

*

Margit Jonsson, Fogelstadsför- bundare sedan 1936, har påpekat ett par fel i nr 2/78. Där står att Honorine Hermelin var rektor för Kvinnliga medborgarhögskolan på Fogelstad 1925–41.

"Det korrekta namnet är: Fogel- stad kvinnliga medborgarskola och jag tror att Honorine skulle reagerat starkt mot uttrycket *högskola*. Dessutom var hon rek- tor där 1925–54 och det var tret- ton viktiga och väsentliga år som ni tappade bort".

MAH-JONG

har beslutat återuppta produ- ktionen av den klassiska Mah- jong-jackan och -byxan vid två nedläggningshotade industrier: vid Rydboholms väveri och spin- neri i Viskafors och vid Algots Nord i Skellefteå. Eventuellt ska man ta upp tillverkningen av Mah-jongs killkostym — det beror på intresset. Hör av dig med be- ställningar till Åke Paulsson, Norrbölegat. 20, 931 00 Skellefteå tel 0910/393 56 månd–tisd 8–17, onsd 8–12 eller till Mah-jong, Riddargat. 17, 114 57 Sthlm tel. 08/ 61 94 42, tel.tid. månd–tisd 10–14, onsd–torsd 12–16.

Leva för att bo
eller bo för att leva

Om småhus, kollektivhus, förorter

OFFEN S. 82.

särtryck ur **vi människor** 1/77

Särtryck av boendenummer

Vi människor nr 1/77, *Leva för att bo eller bo för att leva?*, har varit slutsålt ett bra tag. På grund av den stora efterfrågan från bl a studiecirkel har vi nu gjort ett särtryck på de artiklar i numret som handlar om boende. Det kan rekvireras från Vi människor, Box 3120, 103 62 Stockholm. Priset är 6:– + 2:– porto, som insätts på pg 5 13 23 - 4. Märk talongen "Sär- tryck 1/77".

Kvinno- musik- festival i Köpenhamn

De fyra sista dagarna i april var det stor kvinnomusikfestival i Köpenhamn. Det var den första internationella kvinnomusikfestivalen någonsin, och det kom 80 musiker från 8 länder: USA, Frankrike, Italien, Västtyskland, England, Norge, Sverige och Danmark. 5 000 kvinnor såg och hörde festivalen. Evenemanget arrangerades av en grupp på 8 kvinnor från Rödstrumporna i Köpenhamn, och spelplats var "Huset" på Magstrade, i centrum av staden. På fyra etager spelades det, och musikutbudet var alla de generer som finns inom modern musik: rock, funk, pop, alla sorters jazz, ballader, visor och folkmusik. Vissa grupper var helt elektrifierade, andra kvinnor stod ensamma på scen och sjöng till en akustisk gitarr. Det var en underbar upplevelse att höra all denna kvinnomusik, och höra att den är stark, att äntligen få vara med om det som jag trott så länge — att vi kvinnor har en stor skaparkraft även inom det musikaliska området! Texterna var mestadels skrivna av dem som framförde dem, och de handlade om kvinnors verklighet, vardag, drömmar och erfarenheter. Flera av grupperna bestod av lesbiska kvinnor, och de sjöng texter som handlade om detta. Varje dag var det tid avsatt för diskussioner, och vi diskuterade bla vad kvinnomusik egentligen är. Vi kom till slut fram till att det inte går att få en enhetlig definition, utan kvinnomusik kan vara mycket: Kvinnomusik är musik som skrivs, komponeras och framförs av kvinnor, och som har texter, skrivna av kvinnor, som handlar om kvinnors liv och erfarenheter. Kvinnomusik är den musik som spelas på kvinnofestivaler och kvinnofester, och som används för att stärka kampen för kvinnans frigörelse.

För alla dem som inte kunde vara med i Köpenhamn finns det ändå möjlighet att höra vad som spelades, eftersom en skiva, inspelad live vid festivalen, kommer att ges ut.

BIRGITTA LARSSON

Italienska musikern Fufi var med på festivalen i Köpenhamn. Fufi är en av de kvinnor som har inspirerat flera svenska kvinnomusiker. Bl a tog Lena Ekman upp hennes sång "Två baksidor av samma medalj" på Tjejclownskivan; den första skivan av bara kvinnor. Röda Bönor har också översatt några av Fufis sånger. Fufi kompar sig själv med endast en akustisk gitarr, och hon sjunger på ett mycket känsligt, starkt och rytmiskt sätt.

Hanne Römer dirigerade Kvinde-Big Band, som består av 17 kvinnor från Köpenhamn. De spelar alla slags saxofoner, trumpet, tvärflöjter, piano, bas, trummor och gitarr. Sviter i tradjazz-stil och blues stod på deras repertoar, och det mesta hade de komponerat själva. Det var nästan så att taket lyfte sig på "Huset" när Kvinde-Big Band satte igång. Sopransaxolona från Hanne Römer var lika imponerande som hon själv, där hon stod, gravid i nionde månaden, energiskt dirigerande gruppen.

Lysistrara, den el-grupp som jag tycker var bäst på kvinnofestivalen. De har spelat tillsammans i två år. Lysistrara hade bl a tagit upp Bob Marleys låt "Stand up for your right" med ny text som handlar om att kvinnor måste resa sig och kämpa för sina rättigheter. De flesta låtarna de spelade var dock eget material.

Fjällmarsch

För fjärde året i rad anordnar Västerbottens Länsturistnämnd en KVINNOMARSCH i fjällen. Kvinnomarschen äger rum två helger i september: 1—3 och 8—10. Den första helgen talar Katja Edfelt över temat Sexualitet—Samlevnad, den andra helgen talar Ruth Boman om Kvinnan i arbetslivet — historisk återblick på kvinnorörelsen och kvinnokampen. Bägge helgerna är fredagen och söndagen avsatta för diskussioner och på lördagen vandrar man de 1,8 milen mellan Borgafjäll och Saxnäs. Priset är 350:— per deltagare inkl. busstransport, mat, logi och alla program.

För första året anordnar man också en MANSMARSCH den 15—17 sept. Då talar Erik Centerwall över temat Samlevnadsfrågor med tonvikt på mansrollen i samhället. Fredag och söndag ägnas åt föredrag, på lördagen vandrar man 1,8 mil i Ammarnäsfjällen. Priset är också där 350:— per deltagare.

I bägge fallen görs anmälan genom att anmälningsavgiften — 50 kr — sätts in på pg 88 07 59 — 6 med angivande av namn, adress, tel., samt vilken marsch man vill gå. Plats bokas i och med att anmälningsavgiften betalas.

Mer information kan du få från **Västerbottens Länsturistnämnd, Box 337, 901 07 Umeå, tel. 090/13 90 20.**

Kvinnokulturreisa i Grekland

En av våra läsare har meddelat oss att en kvinnogrupp i Grekland i år anordnar en 2-veckors-resa till historiskt kända platser runt om i landet där kvinnor gjort sig kända. Grekiska kvinnor följer med under hela resan. Tiden är 27 aug. — 9 sept. och priset 225 am. dollar. Den som är intresserad kan skriva till The Women's Union of Greece, 34 Panepistimou Street, Athens 143, Grekland.

Rent till varje pris?

En debattbok om städning från Konsumentverket

Kvinnorna måste lära sig att strunta i mamma, grannar och det dåliga samvetet. Man dör inte om det inte är blankputsat överallt. Skurhinken kan få stå kvar i städskapet om man har något viktigare att göra.

Och när det är dags att städa — kräv att hela familjen deltar.

Kvinnorna måste börja ställa krav. Vara mindre kritiska mot sig själva och mer kritiska mot den övriga familjen, mot bostadsproducenter, möbel- och textilfabrikanter samt mot marknadsförare.

Till Konsumentverket Fack 162 10

Vällingby

☐ Sänd mot postförskott "Rent till varje pris"

8 kr

Namn

Adress

Postnr/postadr

**SKV-
nytt**

SKV:s kongress

1 % av militärutgifterna — f n ca 14 miljarder kronor om året — bör gå till fredsarbetet. Det skulle betyda ca 140 miljoner kr/år mot idag drygt en halv miljon. Det var ett av de krav man enades om när SKV höll kongress i Stockholm 22—23 april. Kongressen vädjade också till riksdagspartierna att stödja kravet att bestämmelser mot underhållningsvåldet tas in i radiolagen.

Ett 40-tal delegater plus gäster från KDV och SKV:s nordiska systerorganisationer samt förbundsstyrelsen och ett stort antal åhörare var närvarande. Sedan förra kongressen 1974 har SKV upplevt en stark nyrekrytering, vilket avspeglades i att det fanns delegater för tre nystartade avdelningar och att många andra delegater var nya medlemmar.

Diskussionerna kring verksamhetsberättelsen, de nya stadgarna och det nya handlingsprogrammet tog så gott som hela kongresstiden. Tyvärr innebar det att viktiga frågor som den kommande verksamheten, Vi människor och arbetet inför internationella barnåret fick strykas från dagordningen. Mirre Hofsten, som varit huvudansvarig för det stora arbetet att samordna och utforma förslagen till stadgar och handlingsprogram, var också föredragande på kongressen.

Till de nya punkterna i programmet hör bl a krav på förbud mot neutronbomben, nej till kvinnlig värnplikt, krav på ökad forskning kring förnyelsebara energikällor samt på en basproduktion där människors grundläggande behov av mat, bostad, kläder tillfredsställs till låga priser. Vidare togs det in krav på betygsfria skolor, garanti för arbete åt ungdom, krav på ökad forskning

kring kvinnor och kvinnors villkor samt värnande om yttrande- och informationsfriheten. De nya stadgarna och det nya handlingsprogrammet kan rekvireras i sin helhet från förbundsexpeditionen.

Till de livligast diskuterade punkterna hörde frågan om socialism skulle inskrivas i stadgarna, vilket krävts i ett par motioner. Kongressen beslöt att ett studiematerial skulle gå ut till avdelningarna för att medlemmarna skulle kunna ta ställning inför nästa kongress.

Viktiga siffror om ungdomsarbetslöshet

Margo Ingvardsson hade inbjudits till kongressen för att tala om ungdomsarbetslösheten. Hon satte in den i ett samhälleligt perspektiv:

— Ungdomsarbetslösheten utgör ett svårt hot mot ungdomarnas utveckling och deras möjlighet att fullt ta del av samhället. Den ställer dem utanför produktionen och kampen på arbetsplatserna som är en del av social gemenskap. Ungdomarna saknar på så sätt samhörigheten med ett kollektiv. Deras osäkerhet förstärks och det kan leda till drogmissbruk och kriminalitet. Det är inte de utslagna ungdomarna som är asociala, det är det samhälle som försätter dem i den här situationen som är asocialt.

— Idag finns det 29 000 lediga jobb och 96 000 arbetslösa, därav 39 967 ungdomar under 25 år. Till de 96 000 kan man lägga 61 000 i AMS-utbildning, 52 000 i beredskapsarbeten och 43 000 i någon form av skyddat arbete. Till detta kommer 250 000 förtidspensionerade. Av dem är 33 000 under 40 år. Dessutom håller staten 40 000 anställda i jobb i företagen med utbildning som företagen får 25

kr i timmen per anställd för. Ser man hela denna bild så är arbetslösheten i Sverige lika hög som i något annat västeuropeiskt land. Det är ett förskräckligt gap mellan 29 000 jobb och det som behövs.

— Många ungdomar ställs idag inför valet att flytta eller fortsätta i gymnasieskola, på AMU-utbildning eller annan utbildning. Många slås ut redan i grundskolan: om man vänder upp och ner på kommuntabellen över resultaten från standardproven i grundskolan så får man i Stockholms län en korrekt arbetslöshetstabell för ungdomarna i länet.

— Det är viktigt att alla progressiva krafter säger sitt om hur vi vill ha det ordnat med arbete för ungdomar, med studielön, med möjligheten att varva utbildning och arbete. Både grundskolan och gymnasiet är idag urvalsinstrument för privatkapitalismen. Hur man bygger upp och stärker ett kollektiv ägnas inget som helst intresse i dagens skola. Stat, landsting och kommun måste visa sitt ansvar. Följande exempel från Tranås visar att det inte är dyrt utan tvärtom kan vara det billigaste alternativet för en kommun:

Månadslön (21 x 8 x 19:30)	3.242:40
PO, sem.ers (43,7 %)	1.416:93
	4.659:93
./. statsbidrag 75%	3.494:—
Komm. bruttokostn.	1.165:38
./. komm.skatt (15:95)	—517:—
	648:33

Om kommunen väljer att betala socialbidrag i stället för att ordna beredskapsarbete:

./. Soc.hjälp + hyra 300:—	1.038:—
Komm. ek. förlust	—380:33
förutom adm. kostnader, minskning i skatter, minskade värdkostnader etc.	

LW

Krav och uttalanden antagna vid SKV:s kongress

De frågor som förbundet idag främst ägnar sin uppmärksamhet avspeglas i de uttalanden som antogs på kongressen. Vi återger här huvudkraven. Uttalandena i sin helhet finns redovisade i senaste Kontaktbladet men kan också rekvideras från förbundsexpeditionen.

- 1 % av militärutgifterna — idag omkring 14 miljarder kr om året — skall anslås till fredsarbetet
- Fördömande av neutronbomben och av den franska provsprängningen
- Fler jobb åt kvinnor och ungdomar genom fler beredskapsarbeten men också genom utbyggnad av daghem, kollektivtrafik, bostadsbestånd. SKV protesterar mot planlösheten i handhavandet av landets tillgångar och mänskliga resurser.
- Genomför 6-timmarsdagen för alla — LO och Jämställdhetsdelegationen bör ta upp och med kraft driva kravet på genomförandet av 6-timmarsdagen
- Stoppa utvisningarna av politiska fångar till Chile — SKV kräver att Sveriges regering inte bringar svenska folket i vanrykte genom att förvägra politiskt förföljda en fristad i vårt land. SKV kräver också att ingen som helst inskränkning i asylrätten görs.
- SKV uppmanar samtliga riksdagspartier att stödja remissinstansernas krav på minskat underhållningsvåld i tv och radio och ansluta sig till SKV:s krav att bestämmelser om detta skrivs in i radiolag eller avtal.

Kongressen var för många de första mötet med det centrala förbundet och med äldre medlemmar från olika delar av landet. Det avspeglade sig i ett livligt diskuterande som också visade behovet av en förbättrad dialog såväl mellan förbundsledning och avdelningar som mellan gamla och nya medlemmar. Många samtal blev det också på lördagens kongressfest där Stockholm Innerstaden och SKV-Uppsala stod för underhållningen med dans och sång. Eva Palmær (ovan) omvaldes enhälligt till ordförande.

Remissvar från SKV:

Remissyttrandena i sin helhet kan fås på SKV:s förbundsexp.

Yttrande över 1973 års betygsutredning (SOU 1977:9)

SKV delar betygsutredningens uppfattning att det nuvarande betygssystemet ska avskaffas i grundskolan och ersättas med en bedömning som meddelas elev och föräldrar i slutet av varje termin. SKV anser i likhet med BU att betygets effekt på eleverna och undervisningen står i strid med målen för skolans undervisning.

I motsats till BU anser SKV att detta inte endast gäller grundskolan utan i hög grad även gymnasieskolan. BU menar att betygen behövs på gymnasieskolan dels som ett urvalsinstrument vid ansökan till postgymnasiala utbildningar, dels att det skulle finnas ett samband mellan framgång i gymnasiet och framgång vid universitetsstudier. SKV menar att dessa skäl för att behålla betygen

på gymnasieskolan är synnerligen svaga. I stället bör praktisk yrkeslivserfarenhet inom skolans ram vara grundval för elevernas framtida val av utbildningsvägar och att arbetslivserfarenhet bör bära vara lika värdefull som teoretiska kunskaper vid intagning till spärrade linjer.

För intagning till gymnasieskolan föreslår BU att inget urval görs när tillräckligt antal platser finns. Då det är konkurrens om platserna bör urvalet göras på grundval av skolans omdöme. SKV menar att detta ger alltför många tillfällen till missvisande bedömningar. Den tyngst vägnade urvalsgrunden bör vara elevens intresse för en viss utbildningslinje och att "skolans omdöme" ersätts av en fördjupad studie- och yrkesvägledning som också bör omfatta praktikplatser i yrkeslivet.

Yttrande över delbetänkande om "Barnens rätt" (SOU 1978:10)

Aga har tidigare inte uttryckligen förbjudits. Det är på tiden att barnens rätt att slippa bli misshandlade fastslås i lag. Man kan naturligtvis inte genom en lag förhindra aga men det är viktigt att klart ta avstånd från alla typer av kroppsliga och andra förnedrande bestraffningar.

SKV menar att utredningen är alltför optimistisk i sin syn på att misshandelsfall skulle sjunka genom förbud mot aga. Man beaktar inte tillräckligt de ekonomiska och psykosociala faktorer som kan utlösa barnmisshandel. Man måste när det gäller barnens rättigheter också ta itu med föräldrarnas. Rätt till arbete, rimliga arbetstider, bostad inom rimligt avstånd från arbetsplatsen, rätt att föda önskade barn, kvalificerad barnomsorg, meningsfull fritidssysselsättning, förebyggande social och medicinsk hjälp är krav som SKV alltid fört fram. Satsningar på dessa områden måste göras om man i grunden vill komma åt orsaken till barnmisshandel.

Ett klart uttalat förbud mot aga kan dock medverka till en förändring i det allmänna rättsmedvetandet och till en förändring i attityderna till hur barn ska bibringas det normsystem som ligger till grund för hur vi ska kunna leva och utvecklas tillsammans i vårt samhälle. Det kan troligen också göra att människor inte drar sig för att anmäla uppenbara fall av barnmisshandel.

SKV vill understryka behovet av en massiv informationskampanj kring aga-förbudet, särskilt till invandrare vilkas kulturmönster ofta omfattar mer auktoritära barnuppfostringsmetoder och till andra mindre privilegierade grupper. Dessutom måste en väl utbyggd föräldrauppllysning ge kunskaper om alternativa barnuppfostringsmetoder.

Möt varje Ny Dag – med öppna ögon

Prenumerera på NY DAG

Arbetartidningen Ny Dag – vpk:s tidning – utkommer onsdagar och fredagar. Prenumerera på tel: 08/52 00 95 eller skicka talongen till: Ny Dag, Box 361, 101 24 Stockholm

☐ 140:– helår, ☐ 75:– halvår ☐ 40:– kvartal

Namn

Adress

Postnr, adress

Den 15—19 maj samlades i Moskva Kvinnornas Demokratiska Världsförbunds (KDV:s) råd till möte. Ca 500 delegater från samtliga kontinenter deltog. Särskilt stor var denna gång uppslutningen från Afrika — ett tecken så gott som något på den allt större politiska roll kvinnorna spelar i dagens Afrika. På bilden ses två av dem i samtal med världens första kvinnliga kosmonaut, tillika ordf. för sovjetkvinnornas kommitté, Valentina Teresjkova.

Hur ska vi förebygga en ny bostadsbrist och stoppa orättvisorna i boendet?

Bostadskooperationen har förslag till lösningar. Vi erbjuder organisationslivet ett diskussionsmaterial i bostadsfrågan. Var med i debatten och diskutera de fakta som vi har sammanställt i den här broschyren. Beställ materialet och kalla till möte.

Till HSB:s Riksförbund, Informationssektionen, Fack, 104 20 Stockholm

Vi vill ha bostadskooperationens debattmaterial gratis!

Namn: _____

Adress: _____

Postnr/Postadress: _____

HSB/Riksbyggen, Bostadskooperationen

För Indokinas kvinnor och barn

Postgiro
5 13 23 - 4

Vid KDV:s rådsmöte nyligen träffade vi till vår glädje tre kvinnor från Vietnam, två av dem kände vi sedan länge. De berättade hur de nu med hjälp av våra bidrag kunnat börja inredningen av kvinnocentret i Hanoi. Det var de lyckliga över och bad oss att till alla vänliga givare som inte glömmer dem framföra deras varma tack. Vilket härmed sker. Vi är väldigt glada över era bidrag, kära vänner — det har strömmat in över 7 000 kr sedan föregående redovisning.

Vår insamling till kvinnocentrum i Hanoi fortsätter oförtrutet. Vi är väl alla klara över att denna insamling är förutsättningen för att de vietnamesiska kvinnornas "central" så småningom helt ut skall kunna fungera. Vietnams folk har sådana enorma problem att brottas med att av deras egna medel inte ett dugg kan gå till en sådan här sak. Det är vi som skall se till att deras dröm om ett väl fungerande kvinnocentrum skall förverkligas. För oss är det en hederssak att det sker.

Och nu till redovisningen:

Transport	419 904:13
Ninni Rydsgö, Stockholm	50:—
gm Mia Emsheimer, Stockholm,	
bössinsaml.	2 050:—
Kirsten Persson, Hisings Backa	50:—
Valborg Svensson, Spånga, Till	
John Nilssons och Erik	
Larssons minne	50:—
K. Bylin, Johanneshov	50:—
Anna Pettersson, Avesta	20:—
Ingegärd Stubelius, Göteborg	100:—
A-M Axner, Härnösand	20:—
Solveig Hansson, Farsta	100:—
Greta Bengtsson, Hyltebruk	40:—
B. Fallström, Karlskoga	30:—
Ove Johansson, Mölndal	25:—
Berénike Alfvén, Stockholm	200:—
Gun Lanneström, Linköping	50:—
Inger Alfvén, Visby	100:—
Kerstin Sinha, Degerberga	20:—
Ingrid Boström, Kopparberg	10:—
Terese och Ernst Andersson, Gö-	
teborg	40:—
VPK-Skarpnäck, Stockholm,	
Till John Nilssons minne	100:—
Maja Bolling, Göteborg	100:—
Eva Potter, Härnösand	50:—
Brita Andersson, Göteborg	100:—
Siv Marklund, Piteå	50:—
Stina Hammarström, Enske	50:—
Louise Nyström, Södertälje	100:—
Monika Ståhlberg, Spånga	20:—
Maj Höglund, Spånga	50:—

Greta Gustafsson, Lidingö	200:—
Kerstin Svensson, Linköping	50:—
Inge-Mo Lindgren, Stockholm	20:—
Irina Sörman, Stockholm	20:—
Stina Arvidsson, Göteborg	25:—
Ingrid Odén-Almqvist, Skär-	
holmen	35:—
Ada Jonsson, Fränsta	25:—
Greta Johansson, Mölndal	15:—
Monika Westling-Ekerman,	
Spånga	25:—
Hans Malmberg, Göteborg	20:—
"N.B. Arlöv"	55:—
Elly Francke, Göteborg	30:—
Agnes Brix, Luleå	20:—
Guje Nettelbrandt, Uppsala	50:—
Susanne Jacobsson, Stockholm	50:—
Karin o. Ingvar Engvén,	
Borlänge	20:—
Marianne Carlsson, Uppsala	50:—
Gunnel Lindh, Uppsala	50:—
Ingrid Wellstedt, Göteborg	50:—
Ester Larsson, Tidaholm	100:—
Berta Johansson, Borås	10:—
Maj Leijon, Stockholm	25:—
Anna Haag, Norrköping	60:—
Gunilla Larsson, Lindesberg	40:—
Mona Borg, Lund	50:—
Kathinka Lindhe, Halmstad	100:—
Aase Bang, Skellefteå	25:—
Anne Rosberg, Gävle	50:—
Rut Hillarp, Johanneshov	100:—

Betsy Källström, Uppsala	25:—
Birgit o. Hilding Andersson,	
Johanneshov	25:—
M. Miroff m. bröder, Till minne	
av Svaboda Miroff	100:—
Ruth Svensson, Norrköping	20:—
Ester Lindmark, Vännäs	25:—
Eva Danielsson, Johanneshov	25:—
Helena Svensson, Motala	50:—
Gunilla Palmstierna, Sthlm	100:—
Astrid Svensson, Mölndal	25:—
M. Malmqvist, Stockholm	15:—
Gunnel Berglund-Derlin, Lund	25:—
Elin Blomberg, Sollentuna	25:—
Linnea Johansson, Partille	50:—
Viola Heikkinen, Skellefteå	50:—
Anonym givare	25:—
V. Harnell, Älvsjö	25:—
Lissela Jonsson, Lidingö	20:—
Brita Johansson, Halmstad	50:—
K.R.N. Bollnäs	50:—
Umeå Studentkår	1 000:—
Gunborg Kihlman, Nyhammar	100:—
Eva Alexandersson, Rimbo,	
Till Maria Bergom-Larssons	
lyckliga nedkomst	30:—
Elisabeth Harning, Skellefteå	100:—
R. Käll, Vällingby	25:—
Tyra Westerlund, Farsta	40:—
Thomas Lindqvist, Stockholm	20:—
Eva Danielsson, Johanneshov	
Till Margit Johanssons	
minne	100:—

Sta kronor 427 044:13

ALL AKTUELL LITTERATUR I

kulturcirkeln

Sveavägen 41,
111 34 STOCKHOLM
Tel. 20 50 15

AEROFLOT

**är inte bara MOSKVA
och LENINGRAD**

Vi flyger också till

**JAPAN
OST- och SYDOST-
ASIEN**

Närmaste vägen går via Moskva

**Allt fler flyger också
från Stockholm till:
OSLO, AMSTERDAM
och KÖPENHAMN
MED AEROFLOT**

soviet airlines

Tel: 08/21 02 14, 21 70 07
Besöksadress: Sveavägen 20
Postadress: Box 400 07,
103 41 Stockholm

SKV- delegation i Tjeckoslovakien

Tre kvinnor från Svenska Kvinnors Vänsterförbund gästade Tjeckoslovakien under tiden 22—29 maj. Delegationen bestod av Kirsten Persson, Göteborg, Siri Aldrin, Piteå och Ina Eriksson, Stockholm. Här är en rapport från besöket.

Det tjeckoslovakiska kvinnoförbundet hade förberett ett innehållsrikt program. Vi besökte både Prag och Prostějov, som ligger i Moravia.

Vid en rundvandring i chokladfabriken Orion träffade vi fackliga representanter och företagsledning och diskuterade löner och anställningsförhållanden.

Vi var på ett sjukhus i Prag där vi informerades om den tjeckoslovakiska sjukvården av sjukhusets överläkare och annan personal.

I staden Prostějov gästade vi textilfabriken O.P. Där tillverkas konfektion av hög klass som också i stor utsträckning exporteras till andra länder. En speciell modeuppvisning anordnades för oss. Inom fabriksområdet finns ordnat med bostäder, daghem, läkarstation och tandläkare.

Ett omfattande bostadsbyggnade pågår just nu i Tjeckoslovakien. Där planerar man in och bygger redan från början daghem och skolor med mycket hög standard.

Vi var även inbjudna till två kollektivjordbruk. Kollektivets medlemmar tog emot oss med sång och dans, som visade oss att ett kollektivjordbruk i ett socialistiskt land inte enbart består av viktig produktion utan också av hög kulturell verksamhet.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställdhet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete

mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsulatstatus I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

**SKV-
avdel-
ningar**

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Box 3120, 103 62 Sthlm

Tel: 08/11 49 61

Månd—fred kl 10—14

Medlemsavgift 20 kr per år

Postgiro 5 13 23-4

Ambjörby

Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel. 0563/802 32

Piteå-Munksund

Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 0911/372 76

Huskvarna

Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel. 036/13 74 55

Eskilstuna

Ingegärd Barkin
Verdandigatan 7
633 52 Eskilstuna
Tel 016/399 18

Skövde

Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde
Tel. 0500/170 59

Karlshamn

Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel. 0454/291 60

Gotland

Anette
Vikström
Rutegatan 129
621 00 Visby

Stockholm

Margot Mårdh
Valhallavägen 57
114 22 Stockholm
Tel. 08/31 58 76

Luleå

Disa Wennberg
Smedkroken 7
951 39 Luleå
Tel. 0920/294 37

Göteborg

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 V:a Frölunda
Tel. 031/47 40 02

Uppsala

Karin Hammarström
Jenny Linds väg 17
752 50 Uppsala
Tel. 018/40 34 93

Lund

Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel. 046/14 94 04

Alla människor vi träffade underströk vikten av kampen för freden. Ett besök vid Lidice som drabbades hårt av den tyska nazismens brutalitet kom oss att förstå de tjeckoslovakiska kvinnornas ständiga upprepande att

kampen för freden är vår viktigaste politiska uppgift i dagens värld. Hela resan präglades av en stark gemenskap och hjärtlig atmosfär mellan oss svenska kvinnor och våra tjeckiska vänner.

I.E.

"Det är alldeles för lätt att sälja Vi människor".

På demonstrationer och möten och sådant, när jag plockar upp mina 5—6 exemplar så går de åt på 5—10 minuter. Själv tycker jag inte att jag kan sälja fler för jag har alldeles för mycket att göra — men det känns som om det skulle gå att sälja 100 utan att förta sig. Problemet är väl att det finns alldeles för få försäljare. Man får nästan hicka av förvåning när man ser någon annan som säljer tidningen. Så skulle det inte behöva vara. Många försäljare innebär ju också reklam för tidningen, ju mer vi människor syns i olika sammanhang, desto fler ser den och blir nyfikna och får vetskap om tidningens existens. När man försöker sälja den nu finns det faktiskt människor som inte känner till den.

Jag tycker ni skulle starta en kampanj för att få fler lösnummerförsäljare. Säg saker i stil med "Vi människor är en bra tidning men vi behöver nå ut till fler läsare. Tycker du om tidningen får du ställa upp lite på den också. Hjälpa till att få upplagan — du kan sälja 3 eller 5 eller 10 exemplar, det viktiga är att vi bygger upp ett brett nät så att många, många kommer i kontakt med Vi människor." (Ur ett brev från ett — manligt — ombud för Vi människor.)

Vill du bli ombud för Vi människor skriv då en rad till:

Vi människor, Box 3120, 103 62 Stockholm så kontaktar vi dig.

Rida på stormen

En studiecirkel om kvinnan i Vietnam

**Jag vill rida på stormen,
tämja vågorna,
döda hajarna.
Jag vill driva ut fienden och
befria vårt folk.
Jag tänker inte dela kvinnornas
vanliga lott
att böja sitt huvud och bli konkubin.**

Detta sade Trieu Thi Trinh, en kvinnlig vietnamesisk upprorsledare. Och "Rida på stormen" är namnet på en ny bok om den vietnamesiska kvinnan. Här berättas om Trieu Thi Trinh och andra kvinnor som kämpade mot kineserna under de första århundradena e Kr, men också om kvinnornas roll i motståndet mot USA och Frankrike, och om de uppgifter kvinnorörelsen står inför idag.

Bokens fem kapitel handlar om den förkoloniala tiden, den franska kolonialismen, DRV 1945—75, Sydvietnam 1954—75 samt det återförerade Vietnam. Dessutom ingår en novell om de konflikter som kan uppstå i familjen när hustrun blivit vald till ett förtroendeuppdrag.

"Rida på stormen" kan alltså läsas som en spännande bok, och bör tilltala alla med intresse för kvinnofrågan, eller för u-länderna i allmänhet och Vietnam i synnerhet.

Men "Rida på stormen" är också tänkt för studiecirkel, och har därför förslag till studieplan samt studiefrågor och bredvidläsnings-tips till varje kapitel.

Boken "Rida på stormen" är utgiven i samarbete mellan Vietnam & Laos-förbundet och Svenska Kvinnors Vänsterförbund.

Materialet kan beställas från Vietnam & Laos-förbundet, Pipersgatan 11, 112 24 Stockholm. Pris: 10 kr/ex.